

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Peniterní péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

SYNDROM CAN Z POHLEDU POLICISTY

THE „CAN“ SYNDROME FROM POLICEMAN POINT OF VIEW

Autor:

Vladimír Popelka

U Tenisu 4675/B

466 01 Jablonec nad Nisou

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
66		9	4	10	1 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne:31. března 2007

Prohlášení o původnosti BP:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Autor: Vladimír Popelka

Podpis:

Adresa: U Tenisu 4675/B
466 01, Jablonec nad Nisou

Datum: 31.3.2007

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D., za cenné a užitečné rady, které mě poskytl, pro něho typickým způsobem a které významným způsobem napomohly při vzniku této práce a také za trpělivost, se kterou snášel mé neustále dotazy a připomínky.

Zároveň bych rád poděkoval pracovnícím Městského úřadu v Jablonci na Nisou, zejména pak Mgr. Krámské a Mgr. Novákové, které si přes své pracovní vytížení našly čas a byly nápomocny jak této práci tak i velké části mého studia.

Název bakalářské práce: SYNDROM CAN Z POHLEDU POLICISTY

Název bakalářské práce: THE „CAN“ SYNDROME FROM POLICEMAN POINT OF VIEW

Jméno a příjmení autora: Vladimír Popelka

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2007

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Resumé:

Práce se zabývala problematikou syndromu „CAN“, jeho dopadem na poškozené dítě a na jeho další život. Práce byla psána z pohledu policisty, tak, jak se při své práci s tímto jevem setkává.

V teoretické části byl syndrom „CAN“ definován a byly v ní rozebrány jednotlivé formy poškozování dítěte. Značná část této části práce byla věnována rozboru právního rámce a postupu Policie ČR při vyšetřování těchto činů.

V praktické části bylo provedeno porovnání statistických údajů případů syndromu „CAN“ a jeho různých forem a uvedená část práce byla doplněna o praktické případy z policejní praxe.

V teoretické části bylo sledováno období roku 2005 a 2006. Jednalo se o případy, ke kterým došlo v územní působnosti Městského úřadu v Jablonci nad Nisou.

Klíčová slova:

Syndrom „CAN“, poškozování dítěte, rodina, zneužívání, zanedbávání, týrání, policista, vyšetřování, použité metody, cíl práce, statistika, stanovené předpoklady, případ

Summary:

This thesis deals with problems concerning the „CAN“ syndrome and its impact on an affected child and on his/her future life. The thesis was written from a policeman´s point of view in the way he deals with this phenomenon within his work.

The theoretical part defines the „CAN“ syndrome and describes different kinds of child abuse. The substantial part of this part of the thesis analyses the legal scope and procedures of the Police in the Czech Republic during an investigation of these delicts.

The practical part compares statistical entries of the CAN syndrome cases and its different kinds and there are also cases presented from the police practice.

The theoretical part monitors a time period from 2005 to 2006. There are cases which occurred in the territorial authority of the Municipality in Jablonec nad Nisou.

Key Words:

„CAN“ syndrome, child abuse, family, abuse, neglect, maltreatment, policeman, investigation, policies and procedures, thesis objective, statistics, given presumptions, case

Resumé:

Die Arbeit beschäftigte sich mit der Problematik des „CAN-Syndroms“, seiner Auswirkung auf geschädigtes Kind und sein weiteres Leben.

Die Arbeit wurde aus der Sicht eines Polizisten geschrieben, und zwar so, wie er bei seiner Arbeit auf dieses Problem stößt.

In dem theoretischen Teil wurde „CAN-Syndrom“ definiert und einzelne Formen der Beschädigung des Kindes wurden beschrieben.

Der wesentliche Teil der Arbeit widmete sich der Analyse des Rechtsrahmens und dem Verfahren der Polizei der Tschechischen Republik bei Untersuchung dieser Taten.

Im praktischen Teil wurden die statistischen Angaben der Fällen von „CAN-Syndrom“ und seinen unterschiedlichen Formen verglichen und dieser Teil der Arbeit wurde mit praktischen Fällen aus der Polizeipraxis ergänzt.

Im theoretischen Teil wurde die Zeit der Jahren 2005, 2006 verfolgt. Es handelte sich um Fälle, die auf dem Gebiet von Stadtamt Jablonec nad Nisou vorkamen.

Schlüsselwörter:

„CAN-Syndrom“, Beschädigung des Kindes, Familie, Misshandlung, Vernachlässigung, Quällen, Polizist, Untersuchung, verwendete Methoden, Ziel der Arbeit, Statistik, festgelegte Voraussetzungen, Fall

Obsah práce:

1. Úvod	10
2. Teoretická část	12
2.1 Historie syndromu CAN.....	12
2.2 Rodina jako primární sociální skupina.....	13
2.3 Syndrom CAN.....	14
2.3.1 Zanedbávané dítě.....	16
2.3.2 Dítě fyzicky a psychicky týrané.....	17
2.3.3 Sexuální zneužívání.....	18
2.4 Riziková dospělí a rizikové děti z hlediska syndromu CAN.....	19
2.4.1 Fyzické týrání dítěte.....	19
2.4.2 Pohlavní zneužívání dítěte.....	22
2.4.3 Zanedbávání.....	23
2.5 Osoba pachatele.....	23
2.6 Syndrom CAN z pohledu policisty základního útvaru.....	26
2.7 Syndrom CAN z pohledu práva a vyšetřování.....	28
2.8 Výslech dítěte se syndromem CAN.....	36
2.9 Diagnostika pomocí kresby.....	38
3. Praktická část	39
3.1 Cíl praktické části.....	39
3.2 Stanovené předpoklady.....	39
3.3 Použité metody.....	40
3.4 Statistické zpracování.....	40
3.4.1 Statistické zpracování případů za rok 2005.....	40
3.4.2 Statistické zpracování případů za rok 2006.....	44
3.4.3 Statistické shrnutí sledovaného období.....	47
3.4.4 Ilustrativní případy.....	50
3.4.4.1 Případ 1. – Týrání a sexuální zneužívání.....	50
3.4.4.2 Případ 2. – Zanedbávání.....	53
3.4.4.3 Případ. 3 – Zneužívání.....	56
3.4.4.4 Případ 4. – Zanedbávání a týrání.....	59
3.4.4.5 Vyhodnocení ilustrativních případů.....	62
4. Závěr	63
5. Seznam použitých zdrojů	65
6. Seznam příloh	66

1. Úvod

V současné době již osmým rokem pracuji jako inspektor Policie ČR na základním útvaru, tedy obvodním oddělení.

Problematiku poškozování dětí a domácího násilí sleduji od počátku studia, tedy od roku 2003.

Při výkonu svého povolání jsem byl několikrát přítomen a svým způsobem jsem se podílel na vyšetřování a objasňování různých forem domácího násilí a násilí na dětech. Při zvažování tématu k vypracování bakalářské práce jsem tedy pochopitelně zvolil problematiku syndromu „CAN“.

K různým formám syndromu „CAN“ neustále dochází. Stále se z novin, televize dozvídáme o dalších a dalších případech, kdy rodiče nebo jiní členové rodiny ubližují dětem. Dnes již víme, že se nejedná o ojedinělé případy a že tyto případy nepostihují jen rodiny sociálně slabé, rodiny s nízkou sociokulturní úrovní a podobně. Stejně tak víme, že ne všechny případy jsou příslušnými orgány sledovány a že ne všechny případy jsou oznámeny. Bohužel stejně jako v případech domácího násilí i v případech poškozování dětí se veřejnost a příslušné orgány dozvídají o případech většinou až v okamžiku vážného bezprostředního ohrožení života a zdraví dítěte.

Následující práce, hlavně pak její teoretickou část, je pojata tak, aby z ní bylo patrné, jak se na problematice poškozování dětí podílí příslušník Policie ČR a jak se tyto zavrženíhodné trestné činy vyšetřují a objasňují. Přestože pro mne bylo absolvované studium jednoznačným přínosem, nestačí na to, abych do této problematiky vnesl něco nového. Z tohoto důvodu je práce pojata níže uvedeným způsobem, tedy jako vhled policisty do daného problému.

Z tohoto důvodu je teoretická část převážně zaměřena na vymezení právního rámce a novou právní úpravu, která reaguje na problematiku syndromu „CAN“ a na domácí násilí jako celku. Jednotlivá ustanovení trestního zákona postihující danou problematiku jsou podrobně rozebrána a u každého paragrafu je uvedena forma, jakou probíhá vyšetřování. Rovněž je zde uvedena taktika vyšetřování. Značná pozornost je věnována osobě pachatele a to ve smyslu důvodů jeho jednání, povahovým vlastnostem a dopadům jeho jednání, dále je pachatelovo

jednání rozebráno ve vztahu k jeho minulosti, dětství, dospívání. V práci jsou rozebrány rizikové faktory, a to ve vztahu k oběti i ve vztahu k pachateli, tedy proč, z jakého důvodu se dítě stává obětí syndromu „CAN“ a proč, z jakého důvodu se z dospělého člověka stává pachatel trestného činu. Je zde naznačena problematika výslechu dítěte. Pro úplnost jsou popsány jednotlivé formy poškozování dítěte.

V praktické části jsou použitými metodami, porovnáním statistických údajů a studiem a analýzou dokumentů, vyvráceny nebo potvrzeny stanovené předpoklady, že k poškozování dětí v naší společnosti dochází ve většině případů uvnitř rodiny a že v současné době je tato problematika silně sledována převážně institucionalizovaně a podněty pro šetření pocházejí převážně ze strany různých orgánů a institucí. Jako zdroje informací souží statistické údaje Policie ČR a Městského úřadu v Jablonci nad Nisou a dále případy z policejní praxe.

2. Teoretická část

V teoretické části práce se zaměříme na historii syndromu „CAN“, na postavení a funkci rodiny a syndrom „CAN“ rozčleníme dle forem poškozování dítěte. O každé formě pak bude v práci jednotlivě pohovořeno. Značná pozornost bude věnována rizikových osobnostem pachatelů a rizikovým osobnostem obětí, ve vztahu k formám syndromu „CAN“. Zaměříme se i na osobnost pachatele. Největší část bude věnována vymezení právního rámce, metodám a způsobům vyšetřování a také postoji policisty k danému problému.

2.1 Historie syndromu CAN

Většina společnosti chápe dítě jako něco nedotknutelného, o co je potřeba pečovat a co je potřeba důsledně chránit. Založení rodiny směřuje k početí a k výchově dítěte, samotná touha po dítěti je člověku geneticky dána, chápeme ji jako přirozenost. Malé děti si hrají na maminku a tatínka, hrají si s dětskými panenkami, vozí je v kočárku.

Přesto všechno se i v dnešní moderní, civilizované době děje to, co je snad pro každého člověka nemyslitelné, dětem se různými způsoby ubližuje.

Nejedná se samozřejmě o věc novou, podmíněnou současným způsobem života nebo současnou společností. Ubližování dětem je staré jako lidstvo samo, počínaje obětováním dětí během náboženských rituálů a usmrcováním dětí kvůli chudobě konče.

Z důvodů různých forem týrání dětí se společnost již v 19. století snažila hledat a uplatňovat způsoby a formy péče o děti a jejich ochrany před takovým zacházením.

K prvním organizacím zabývajícím se ochranou a péčí o děti patřila Národní společnost prevence proti krutostem na dětech, která vznikla v roce 1883 v Liverpoolu a v roce 1884 v Londýně. Hlavní pozornost byla z počátku věnována především fyzickému násilí na dětech a jeho důsledkům, stejně tak jako vykořisťování dětí námezdní prací, nedostatečné péči a výživě. (Dunovský, 1995 s. 16)

V roce 1962 pojmenoval C. H. Kempe z USA špatné zacházení a nepečování o dítě jako syndrom bitého dítěte (Battered Child Syndrome). Následně došlo k rozvinutí přístupu k chápání tohoto jevu, což mělo za následek přijímání zákonů a povinného hlášení týrání dětí. Postupně docházelo k vymezení a rozlišení dalších forem špatného zacházení jako např. zneužití dítěte (Child Abuse) nebo zanedbávání dítěte (Child Neglect).

V podstatě první kroky k vymezení práv a ochrany dětí učinili lékaři právě v USA.

U nás se však této problematice nevěnovala přílišná pozornost, a to ani přes intenzivní snahy dětských lékařů, kteří v roce 1970 jako první u nás poukázali na závažnost tohoto problému.

K průlomem došlo až po roce 1989. Této oblasti začala být věnována značná pozornost, došlo k založení prvního odborného pracoviště zaměřeného na problematiku ubližování dětem. Jedním z nejdůležitějších a nejpodstatnějších kroků byla ratifikace Úmluvy o právech dítěte, která byla přijata OSN v New Yorku 20.11.1989.

2.2 Rodina jako primární sociální skupina

Rodina je primární sociální skupina a její vliv na její členy je jeden z nejdůležitějších v lidském životě. Orientační rodina je pro člověka první přirozené sociální prostředí, do kterého vstupuje. V rámci této instituce probíhá socializace jedince na základě záměrného výchovného působení, ale také i nezáměrného, bezprostředního kontextuálního vlivu. V rodině probíhá předávání hodnot z generace na generaci a předávání kulturních vlivů. Rodina je první prostředí, kde se vytváří mezilidské vztahy, zejména matka - dítě, které přináší první sociální zkušenosti a formují vzorce sociálního chování. V rodině se také dítě učí zvládnání některých problematických situací. Rodiče fungují jako modely, se kterými se dítě může identifikovat, a takto může tedy získat celou řadu pozitivních, ale také negativních vlastností a způsobů chování.

Jednou ze základních lidských potřeb je potřeba jistoty a bezpečí, která by měla být primárně v rodině uspokojována. Rodina poskytuje dítěti také podněty v různém množství a kvalitě, velmi závažné pro budoucí rozvoj dítěte je hodnocení rodiči, které významným způsobem ovlivňuje budoucí sebepojetí a sebehodnocení dítěte. Stejně tak závažná je aspirační úroveň rodičů, kterou kladou na děti. Pochybování a srážení výkonů dítěte může vést až k deformaci jeho sebedůvěry.

Rodina má ve vztahu ke svým členům a i ve vztahu ke společnosti několik funkcí: biologicko-reprodukční, socializačně - výchovnou a ekonomickou. Jestliže dochází k některým poruchám těchto funkcí, které mohou být reverzibilní i ireverzibilní, hovoříme o funkční, problémové, dysfunkční nebo afunkční rodině. Funkční a problémová rodina své krátkodobé problémy a poruchy dokáže řešit, rodinný systém a výchova dítěte v něm nejsou vážněji ohroženy. Dysfunkční rodina má problémy závažného charakteru, které bezprostředně ohrožují dítě i celou rodinu, a proto vyžadují pomoc. Afunkční rodina přestává plnit svůj základní účel a je potřeba dítě umístit v náhradní rodinné péči. Rodina

se tak může stát pro dítě zdrojem zátěže a příčinou vzniku psychických i fyzických problémů. Velmi často se tak stává u rodičů, kteří se projevují nižší schopností sebekontroly, nedostatkem v sociální orientaci (omezená schopnost empatie apod.), problematickým sebehodnocením nebo mají špatnou zkušenost z vlastního dětství, či nízkou frustrační toleranci a velmi často také zastřenou představu o důsledcích svého jednání.

Specifickou skupinou potencionálních obětí tvoří děti nechtěné nebo předčasně narozené, i u nich se setkáváme se zvýšeným rizikem týrání, zanedbávání či zneužívání.

2.3 Syndrom CAN

Pojem syndrom CAN byl poprvé použit a definován Zdravotnickou komisí Rady Evropy roku 1992 - z angličtiny Child Abuse and Neglect - jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Vágnerová (2004, s. 593) jej specifikuje jako "poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby." Nejčastěji děti poškozují jejich rodiče nebo další členové rodiny, nezřídka kdy se tohoto jednání dopouští nový partner biologického rodiče.

Lze rozlišit 4 základní skupiny špatného zacházení s dítětem:

1. Tělesné týrání - útoky na tělesnou stránku dítěte jako je bití rukou i předmětem, kopání, bodné rány (velmi často nůžkami), odpírání jídla a pití, odnímání spánku, vytrhávání vlasů, tahání za ušní boltce, odmrštění, odhození, spoutávání, opařování, vystavování chladu, topení ve vodě, dušení, podávání jedů atd.
2. Sexuální zneužívání - zahrnuje formy bezkontaktní jako je obnažování se před dítětem, masturbace před dítětem, styk s exhibicionistou, pozorování nahého dítěte za účelem vlastního uspokojení, vystavování dítěte sledování pornografie, nucení ke sledování soulože. Mezi kontaktní formy patří incest (sexuální styk mezi příjímými příbuznými), osahávání, líbání, laskání prsou a genitálií, manipulace s pohlavními orgány, a samozřejmě orální, anální i vaginální pohlavní styk, ale také komerční formy jako účast dětí na výrobě pornografie, nucení k prostituci atd.
3. Zanedbávání - opomíjení základních biologických i psychických potřeb,

nedostatečné poskytování podnětů pro vývoj a rozvoj, popřípadě opouštění dětí.

4. Emoční týrání - ponižování dítěte neustálou kritikou, nadávkami, výhrůžkami, cílené vyvolávání strachu, citové vydírání, permanentní srovnávání se sourozencem, nepřiměřené nároky na domácí práce či péči o sourozence, požadavek nereálných výkonů ve škole, sportu atd. Dá se říci, že emoční týrání se vyskytuje u většiny dětí, jejichž pečující osoba s nimi špatně zachází. Zvláštní forma emočního týrání se projevuje v době rozvodu rodičů, kdy oba mohou zatahovat děti do svých konfliktů jako "svědka", získávají si ho na svou stranu, negativně ho ovlivňují proti druhému rodiči nebo brání druhému rodiči ve styku s dítětem. Neuvědomují si však skutečnost, že tímto jednáním nejvíce trpí děti.

Určit přesné procento dětí, které trpí syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, v praxi není možné, protože velká řada případů se nikdy neodhalí. Literatura hovoří o 1-2% postižených dětí. Také věk dětí není rozhodujícím faktorem posouzení, protože syndromem CAN mohou trpět děti od útlého mládí a následky si nesou do dospělosti. V nadpoloviční většině se však projevy špatného zacházení s dítětem objeví již u dětí mladších 6 let. Zanedbáváním i týráním bývají téměř shodně postiženy děvčata jako chlapci, snad jen v případě sexuálního zneužívání jsou více ohroženy dívky.

Následky špatného zacházení jsou dlouhodobé a fatální. Opakovaná agresivita namířená proti dítěti vede ke vzniku posttraumatického stresového syndromu. Zážitek útoku se může vracet ve formě denních "flashbacků" a nočních můr. Pojem flashback (z angl.) vyjadřuje stav u drogově závislých, kdy se vrací účinky drogy i bez předchozího požití, tak se vrací dětem představy a prožitky spojené s týráním a zneužíváním. Změny se projeví na zhoršené náladě, apatii, nižším sebevědomím, úzkostmi a depresemi, popř. poruchami příjmu potravy. Velmi často mají týrané děti problémy ve vztazích s vrstevníky ale i dospělými. Nejzávažnějšími projevy mohou být sebezničující pokusy - suicidní chování, chování s vysokým rizikem úrazu nebo smrti.

Děti postižení syndromem „CAN“ jsou vedeny v evidenci Městských úřadů – orgánu sociálně právní ochrany dětí na předepsaném formuláři s názvem „Rejstřík dětí, jejichž rodiče nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu“ (viz příloha č. 1).

2.3.1 Zanedbávané dítě

Zanedbávané dítě trpí nedostatkem uspokojování základních biologických a psychických potřeb jako je nedostatek jídla, pití, pohybu, lásky, či jistoty a bezpečí atd. Nedostatky, strádání charakterizujeme jako deprivaci. Často se zanedbávání týká dětí, které nedokázaly své rodiče zaujmout - nevýrazné, apatické, pasivní nebo děti nějakým způsobem znevýhodněné - postižené, nemocné i ty, které zklamaly očekávání rodičů.

Předpoklady pro zanedbávání svých dětí mají zejména rodiče, kteří nejsou schopni se o své děti postarat (mentálně retardovaní, somaticky, psychicky, či jinak nemocní, drogoví nebo alkoholoví abuzéři atd.) a nebo rodiče se sníženou motivací pro rodičovství (příliš mladí a nezralí nebo příliš zaujatí svou prací či zálibami).

Deprivace, neboli strádání v důsledku nedostatečného uspokojování základních biologických i psychických potřeb, může zásadně ovlivnit osobnost postiženého dítěte. Citově deprivované dítě přichází o primární zkušenosti jistého a spolehlivého vztahu, bezpečí a jistoty domova, a tak nemůže získávat sociální vzory v rodině, které jsou pro jeho rozvoj nezbytné pro následné budování vztahu ke světu, společnosti, ale i sobě samému. Socializace takového jedince je pak velmi ztížena a někdy až znemožněna. Tyto děti mohou být citově ploché, nedůvěřivé, nedostatečně využívají svůj intelekt a jejich žebříček hodnot bývá silně ovlivněn a narušen.

Zásadním momentem u takovýchto dětí může být velká změna v jejich životě (vstup do školy, změna zaměstnání v dospělosti apod.), kterou díky své snížené sociální adaptaci hůře zvládají nebo v ní dokonce selhávají.

Výzkumem provedeným u dětí, které žily v dětském domově od svých 3 do 15 let, bylo konstatováno, že mají obvykle problémy ve všech důležitých oblastech života, jako jsou profesní uplatnění, partnerská a rodičovská role i obecná sociální adaptace.

Sociální a kognitivní deprivace se může u dětí projevit opožděným až omezeným vývojem řeči, s čímž souvisí i stagnující rozvoj myšlení, opožděná až znemožněná socializace, resp. tendence k sociální izolaci a důsledky nacházíme i v dospělosti, např. nevytvoření kvalitního výchovného prostředí pro své potomky, redukováná možnost seznámení a volby partnera a také jednodušší životní styl založený na primitivním uspokojováním potřeb.

2.3.2 Dítě fyzicky a psychicky týrané

Riziko týrání dětí se stupňuje v rodinách, které mají interpersonální vztahy uvnitř narušené. Členové těchto rodin nedokáží spolu řešit problémy, nejsou si oporou, žijí v neustálém napětí a nespokojenosti a řešení hledají v násilném způsobu jednání.

Tato dysfunkce se nejčastěji vede k vybíjení a uvolňování napětí právě na dítěti, jako nejslabším článku rodiny. Velmi často si tak rodiče řeší své partnerské neshody.

Za nejčastěji ohrožené jsou považovány ty děti, které na sebe nějakým způsobem poutají pozornost, provokují a nadměrně vyčerpávají (děti se syndromem ADHD, úzkostné a přecitlivělé děti, děti s obtížným temperamentem, s tyflopeditickou nebo surdopedickou vadou nebo děti mentálně postižené, apod.). Toto chování někdy působí, jako by tak děti jednaly schválně, aby rodiče dráždily.

Týrající rodiče mohou sami mít negativní zkušenost ze své orientační rodiny a přenášejí je do své prokreační jako něco samozřejmého a normálního. I jejich rodiče třeba řešili své konflikty násilným způsobem. Až 70% rodičů, kteří týrají své děti, byli ve svém dětství vystaveni tvrdým fyzickým trestům. Ve větší míře bývá fyzicky týrajícím rodičem muž (vlastní i nevlastní otec dítěte), ženy-matky bývají spíše pasivními účastnicemi, které takové jednání akceptují nebo tolerují. Příčinou takového trpění může být strach například z partnera, z citové nebo ekonomické závislosti na něm.

Dnešní doba přinášející fenomén nezaměstnanosti přináší také další skupinu rodičů, u kterých riziko týrání svých dětí stoupá. Jedná se o skupinu dlouhodobě nezaměstnaných, neúspěšných lidí, kteří si fyzickým i psychickým týráním svých dětí kompenzují nižší sebevědomí a nejistotu.

Specifickou formou poškozování dítěte je tzv. Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení). Tento syndrom vyvolávají nejčastěji matky, které předstírají nebo vytváří u dítěte různé zdravotní potíže, kvůli kterým vyhledávají zdravotní pomoc a lékařskou péči, což může dlouhodobě vést k poškozování organismu na základě nevhodného podávání léků. Příčinou je potřeba matky stát ve středu pozornosti jako pečující a obětující se osoba. Samy obvykle mají tendenci k předstírání zdravotních obtíží a k sebezraňování. Dítě se pak může stát náhradním objektem takového chování. Tento syndrom je poměrně vzácný, ale bohužel jeho důsledky bývají v drtivé většině katastrofální.

Důsledkem týrání, ať již fyzického nebo psychického, bývají samozřejmě změny v osobnosti dítěte. Nedokáže se zbavit pocitu strachu a ohrožení. V socializaci mají problémy s interpretací běžných projevů jiných lidí. Tyto apatické a pasivní děti často trpí negativním sebehodnocením a nízkým sebevědomím. Své problémy mohou vyjadřovat i neklidem a hyperaktivitou, mohou být agresivní a obtížně výchovně zvladatelné.

Týrané děti mívají tendenci tuto skutečnost popírat a to z několika příčin: buď se bojí dalšího tělesného trestu nebo se své rodiče snaží chránit, protože k nim mají i přes veškeré negativní a bolestivé zážitky silný citový vztah. Brání tak svou iluzi přijatelného domova. Někdy přijímají roli špatného dítěte, které je trestáno oprávněně, jde o jeden z obranných mechanismů dítěte. Jiné děti mohou volit aktivní obrannou strategii jako upoutávání rodičovské pozornosti a vynucování si důkazu rodičovské lásky, což často vede k dalšímu týrání, protože takové jednání rodiče odpuzuje, dráždí nebo provokuje. Dalším obranným mechanismem je identifikace s agresorem - začne se chovat jako on, tzn. agresivně a bezohledně k ostatním.

2.3.3 Sexuální zneužívání

Trestní řád definuje sexuální zneužívání jako využití dítěte pro sexuální uspokojení dospělého. Nejčastěji bývají zneužívány dívky, a to ty, které se vyznačují typicky ženským chováním jako mazlivost, koketnost apod., nebo nějakým způsobem hendikepované - mentálně postižené, s nižší intelektovou schopností, bezbranné, závislé na nějaké blízké osobě apod., protože nižší intelektová úroveň snižuje riziko prozrazení.

Majoritní podíl na sexuálním zneužívání mají muži, literatura uvádí 80-98%. Pachatelé tohoto trestného činu mohou být muži s odlišným sexuálním zaměřením (pedofilie), muži morálně narušení a sexuálně nevyzrálí, často trpící osobnostní poruchou, muži se sníženou schopností sebekontroly a pudovým jednáním (i z důvodu onemocnění - schizofrenie, demence, nebo z důvodu abúzu - alkohol, jiné návykové látky), a také se tak nezřídká stává v doplněné rodině, kdy si matka přivede do neúplné rodiny nového partnera, který nemá k nevlastní dceři typický rodičovský vztah. Chování matky je zde zásadní pro další průběh i řešení této situace. Může se jednoznačně postavit na stranu svého dítěte i za cenu konfliktu, resp. rozpadu rodiny nebo tuto skutečnost popírá, vědomě i nevědomě.

Důsledky sexuálního zneužívání dětí bývají tím horší, čím dříve začnou (před 9. rokem života), čím déle trvají, čím je dítě na násilníkovi závislejší a čím menší podporu v rodině má.

Sexuálně zneužívané děti trpí pocity studu, viny a ponížení spojené s beznadějí. Může se chovat pasivně i agresivně, dráždivě se sklonek k afektivnímu reagování. Může se v jeho chování objevit předčasně zdůrazněná sexualita - masivní masturbace, nápadná vyzívavost, předčasný počátek aktivního sexuálního života, nebo se naopak sexuality a jakéhokoliv jejího projevu nápadně bojí. Některé děti mohou využívat sexu jako prostředku k manipulaci s jinými lidmi a k získávání výhod, které pramení ze ztráty zábran. V dospělosti pak velmi často selhávají v partnerských i rodičovských vztazích, mohou přijímat podřadné role, fixují si pocity méněcennosti atd.

2.4 Rizikové dospělí a rizikové děti z hlediska syndromu CAN

Je zřejmé, že někteří lidé mají k aktům týrání dítěte blíže než jiní, že jedny děti se stávají častěji obětí týrání než druhé, že jsou životní situace, které spíše než jiné vyvolávají projevy násilí vůči dětem, že konečně mohou nastat různé kombinace všech těchto možností. Totéž ovšem platí i o pohlavním zneužívání dítěte i o jeho těžkém zanedbávání. (Dunovský, 1995 s. 107)

V následující části práce uvedeme příklady rizikových dospělých a rizikových dětí dle způsobu zraňování dítěte.

2.4.1 Fyzické týrání dítěte

Rizikové dospělí bývají:

- Lidé s anomálním vývojem osobnosti (psychopatie), zvláště ti s agresivními povahovými rysy
- Někteří lidé psychicky nemocní (psychotici), někteří lidé s neurotickými obtížemi (chronická frustrace se mění v agresi)
- Alkoholici, toxikomani
- Mladiství rodiče, povahově nezralí, nevyspělí
- Lidé se zvláštním životním stylem, příslušníci některých společenských skupin s agresivním programem, stoupenci agresivních rituálů apod.

- Lidé dlouhodobě ve stresové situaci, např. nezaměstnaní, lidé „uražení a poníženi“.

Rizikové děti:

- Děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi, děti neklidné, nesoustředěné, impulzivní, zbrklé, s nápadnými výkyvy nálad (v současné době se užívá označení ADD nebo ADHD)
- Děti z jiných důvodů dráždivé a neklidné, zlostné, avšak také děti úzkostné, provokující svou „neodůvodněnou“ ustrašeností
- Děti mentálně retardované, zvláště když jejich vývojové opoždění a jeho průvodní projevy vyvolávají zklamání rodičů, jejich trvalou frustraci a tím i jejich agresivní postoje vůči dítěti
- Děti s lehce sníženými intelektovými schopnostmi, ve škole neprospívající, děti tělesně neobratné, nešikovné, které toho mnoho rozbijí, pokazí, zničí, děti sociálně neobratné, svým chováním urážející, provokující, děti chovající se „nechutně“ (Dunovský, 1995 s. 108)

V této souvislosti hovoříme o dětech, které „přitahují násilí“. Tyto děti můžeme dle Matějčka (1995, s. 135) rozdělit do následujících skupin:

1. děti, které svými projevy aktivně své dospělé vychovatele zatěžují, dráždí, vyčerpávají a to buď fyzicky, psychicky nebo v obou složkách
2. děti, jejichž projevy jsou dospělým vychovatelům málo srozumitelné
3. děti, které nesplňují očekávání svých vychovatelů

Za děti, které dospělé fyzicky vyčerpávají, považujeme malé děti, které celé noci nespí, pláčí, křičí, vztekají se, nejsou k utišení. Tyto děti vychovatelům upírají základní vitální fyziologickou potřebu, kterou je potřeba spánku. To se promítá do psychické sféry jako frustrace. Tím se vychovatel dostane do tísně a ta mobilizuje ty obranné mechanismy, které mu umožní se tísně zbavit. Jedním z mechanismů může být právě agrese. V tomto kontextu bych si dovolil hovořit o frustrační teorii agrese, kdy neuspokojená potřeba vyvolá frustraci, ta vyvolá negativní emoci, dochází k nabuzení a konečně k agresivnímu chování. Hovoříme – li o frustraci, jako příčině agresivního chování, musíme se zmínit o tom, že ne každý člověk reaguje na stejné podněty stejným způsobem. Zde musíme poukázat na tzv. frustrační toleranci, neboli individuální odolnosti vůči psychické zátěži vyvolané akutním neuspokojením některé důležité fyziologické nebo i psychické potřeby.

Stejným způsobem, jak výše uvedeno, může dítě vychovatele vyčerpávat, jsou-li tyto projevy spojené s aktuálním nebo chronickým onemocněním, při alergiích, stavech provázených bolestmi, svěděními.

V souvislosti s tělesným týráním mohou být problematická i celá vývojová období. Jedná se především o období batolecí, které je časově vymezeno od 1. do 3. let. V tomto vývojovém období dítěte přichází tzv. období vzdoru a negativismu, které je u dětí různě vyhraněné a intenzivní a trvá přibližně jeden rok. Toto období dítěte je charakteristické jeho snahou o autonomii, která vychází z potřeby sebeprosazení. Svým jednáním provokuje vymezení hranic rodiči. (Švingalová, 2003 s. 35). Dalším takovým obdobím je pak období puberty. V těchto obdobích života mohou být děti dráždivé, zlostné a nespokojené.

Problematické však mohou být i děti, které jsou samy o sobě neaktivní a neagresivní, avšak psychicky velice labilní, citlivé, úzkostně laděné, takže často pláčí, lekají se všeho možného, bojí se, vyžadují neustále ochranu pomoc. (Matějček, 1995 s. 136).

Jiným typem dětí jsou děti hyperaktivní, neklidné a impulzivní, s rozptýleným zájmem o všechno dění v okolí.

Děti s drobnými nebo vážnějšími poruchami chování, děti, které lžou, ve smyslu zapírání nebo svádění viny na jiného, děti, které se dopouštějí domácích krádeží, záškoláctví, toulání a útěků z domova. Dospělé vyčerpávají hlavně po psychické stránce.

Děti s málo pochopitelným způsobem chování jsou děti trpící např. autismem. Tyto děti se svým okolím nekomunikují vůbec nebo komunikují zcela nezvyklým způsobem. Totéž platí i o dětech s poruchami komunikace a o dětech se specifickými poruchami učení, jako je dyslexie, dysortografie apod. Mohou sem patřit i děti nedoslýchavé, které vzhledem ke svému postižení nemohou přijatelně reagovat na výzvy a pokyny vychovatelů.

Častou obětí nepřiměřených nátlakových metod bývají děti trpící tiky, z nich pak nepochybně na prvním místě ty, jež jsou postiženy tikovou nemocí Gille de la Tourette, projevující se nekontrolovaným vykřikováním urážlivých či obscénních slov nebo jen vydáváním zvláštních zvuků. (Matějček, 1995 s. 138)

Problematickými v tomto ohledu mohou být děti s bizarními nápadnostmi v chování nebo děti s atypickým či anomálním vývojem osobnosti. Tyto děti jsou však v dnešní době v převážné většině v péči odborníků, kteří jejich vychovatele seznámí s problematičností jejich postižení a s důvody jejich podivného chování.

Výše uvedené se týkalo zvláštností povahy dítěte. Dalším aspektem nepochopeného chování může být sociální situace dítěte, kdy klasickým případem může být adopce. V tomto případě nemá dítě geneticky podmíněné vlastnosti po žádném z adoptivních rodičů a jeho

dynamika vývoje je tak zcela odlišná a osobitá. Adoptivní rodiče si tak mohou různé formy nedostačivosti dítěte milně vykládat jako lenost, tvrdohlavost, nepatřičné sklony apod.

Poslední skupinou jsou děti, které nesplňují očekávání rodičů.

Prototypem takovýchto dětí jsou děti mentálně retardované, a to spíše s lehčími stupni retardace než se stupni těžšími. Pokud rodina sama dítě s těžkou mentální retardací vychovává, je si zpravidla dobře vědoma nároků a zátěží, které to přináší. (Matějček, 1995 s. 140)

Z výše uvedeného vyplývá horší postavení dítěte při lehčím stupni retardace, kde je nátlak na jeho výkonnost nepoměrně vyšší a snaha o nápravu přináší nová a nová zklamání. Tím se prohlubuje negativní postoj k dítěti a problém tak tvoří pomyslnou stupňující se spirálu.

Dále jsou v tomto ohledu ohroženy děti s intelektovým vývojem v pásmu podprůměru nebo slabšího průměru, které jsou sice schopny zvládat „normální školu“, nikoli však s dobrým prospěchem. Tyto děti jsou patrně nejvíce zatíženou a nejvíce trestanou skupinou. Podobně to platí o dětech s ADD nebo ADHD a v menší míře pak o dětech s poruchami zjevnými, se smyslovými vadami, s tělesnými defekty a s nápadnostmi ve vnějším tělesném zjevu.

2.4.2 Pohlavní zneužívání dítěte

Rizikové dospělí:

- Muži trpící sexuálními úchylkami (sexuální devianti)
- Muži staršího věku, u nichž korová kontrola chování ochabuje, případy demence nebo jiných poruch či onemocnění omezují kontrolu pudového jednání
- Muži sexuálně hyperaktivní
- Alkoholici, toxikomani

Rizikové děti:

- Holčičky výrazně ženských tvarů, jemné, kypré
- Holčičky koketní, mazlivé, se „svádívě“ ženským chováním

(Dunovský, 1995 s. 109)

Erich From (1997, s. 283) považuje zneužívání a týrání dětí za jednu z nejrozšířenějších projevů nesexuálního sadismu.

2.4.3 Zanedbávání

Rizikovní dospělí:

- Mentálně retardovaní, kteří na péči o dítě „nestačí“
- Somaticky nemocní, smyslově či pohybově postižení, invalidní, psychicky nemocní
- Osaměle žijící osoby
- Alkoholici, toxikomani
- Mladí, nezralí, nevypělí rodiče, se zájmy dosud dětskými nebo mladistvými
- Lidé s životní historií deprivace nebo subdeprivace, kteří svým dětem opět vytvářejí deprivace životní prostředí
- Lidé v hmotné bídě, kteří jsou sotva schopní uhlídit svou existenci, nezaměstnaní, bezdomovci, lidé žijící na okraji společnosti
- Lidé příliš zaujatí jinými zájmy, zálibami nebo povinnostmi, pracovním přetížením

Rizikové děti:

- Děti svým temperamentem neaktivní, pomalé, „málo živé“, které samy zájem okolí neprovokují a nepřitahují
- Děti mentálně retardované se smyslovými vadami, pohybovým omezením, „postižené“, o něž „rizikový“ dospělí snadno ztrácejí rodičovský zájem
- Děti somaticky nemocné, vyčerpané, apatické
- Děti podvyživené

(Dunovský, 1995 s. 110)

2.5 Osoba pachatele

V následující části práce se zaměříme na osobu pachatele. Zaměříme se na důvody, proč se chová společensky nepřijatelným chováním, které navíc porušuje zákonné normy, co jeho jednání předcházelo v minulosti a jaké jsou příčiny jeho chování.

Obecně platí, že způsob, jakým rodič dítě vychovává a jak se k němu chová, do značné míry odpovídá způsobu, jakým se k němu chovali jeho vlastní rodiče. (Vágnerová, 2004 s. 617)

Rodiče týraných a zneužívaných dětí často zažili týrání a zneužívání během svého dětství. Mají nízkou frustrační toleranci. Projevují tendenci agresivně reagovat nejen na dítě, ale i na dospělého partnera, s nímž žijí. (Matoušek, 2005 s. 29)

Oběti týrání mívají i v dospělosti pocit vlastní bezvýznamnosti, spojený s ochotou akceptovat horší sociální pozici i nespravedlivě nízké ocenění. Zkušenost s týráním vede ke ztrátě schopností sociální orientace. To může mít a zpravidla mívá potíže v mezilidských vztazích. Důvěra v lidi je otřesena a týraný člověk má generalizované negativní očekávání. To může vést k izolaci nebo k submisivnímu chování. Zkušenost s týráním však může vyvolat i opačnou reakci, kdy naopak se jedinec stane bezohledným a agresivním. Jedinec tak přijme a naučí se používat stejných strategií, kterým byl jako dítě podroben a ke slabším jedincům se tak bude chovat násilně a necitlivě. Takovýto sklon k agresivnímu reagování pak může přetrvávat i v dospělém věku, a bude se negativně projevovat jak v jeho roli partnerské, tak i roli rodičovské. Bezbrannost dítěte pak jeho chování nahrává. Navíc je nutné si uvědomit, že takovýto jedinec nevidí v násilném chování nic abnormálního, protože mu bylo předkládáno, jako jediný způsob řešení situací a konfliktů. Toto chování má naučené, jiné nezná. Z hlediska výchovy jej považuje jako standardní výchovný prostředek.

Na základě výše uvedené lze tedy říci, že u lidí, kteří byly v dětství týrány, je zvýšené riziko asociálního, bezohledného chování jehož objektem nemusí být jen vlastní děti, ale i jiní lidé. Předpokládá se, že tato zkušenost vedla k jejich emočnímu otupění a ke ztrátě zábrán. Tyto problémy se mohou kontinuálně rozvíjet již od doby dospívání a mohou se stát spouštěčem kriminálního jednání. (Vágnerová, 2004 s. 617)

Přes všechna uvedená negativa je možné toto chování působením dostatečné sociální opory zpracovat takovým způsobem, že dojde ke stimulaci pozitivního rozvoje osobnosti. V rodinném soužití bude mít hlavní úlohu akceptující partner. Tato varianta je označována jako syndrom Batmana.

Stejně jako týrání ovlivní negativně dospělého jedince i jeho sexuální zneužívání v dětství. Sexuálně zneužívaný jedinec si může rovněž zafixovat pocity méněcennosti, může mít tendence k sociální izolaci a k přijetí podřadné role. Dívky, které byly v dětství zneužívány se dostávají do podobné situace i v dospělosti, akceptují partnery s podobnými způsoby chování, jaké měli jejich otcové či otčímové. Jejich schopnost sociální orientace je narušována a deformována ještě v dospělosti, nedovedou správně odhadnout postoje jiných lidí. Chovají se nápadně odtažitě nebo naopak ponížene, vlezle, jindy agresivně a bezohledně. Poškození obrany sebepojetí se může projevovat automutilačními nebo suicidálními pokusy. Narušené sociální učení může vést k přijetí dvou rolí, a to role oběti, ale i, vzhledem k naší

problematice závažnějšímu, přijetí role a identifikaci s rolí agresora. Sexuálně zneužívaný jedinec se tak v budoucnu sám stává sexuálním násilníkem. To platí především u homosexuálně zneužívaných chlapců, jejichž obrany směřují k odreagování prožitku ohrožení jejich mužské role.

Trauma sexuálního zneužívání se může stát spouštěčem psychických potíží, posiluje tendenci užívat alkohol nebo drogy a bývá jedním ze zátěžových faktorů stimulujících rozvoj delikventního chování a později kriminální kariéry. (Vágnerová, 2004 s. 630)

Abusus alkoholu a drog je nebezpečný pro všechny formy týrání, zneužívání i zanedbávání. Alkohol, zvláště u predisponovaných osob, uvolňuje agresi. Ta se může projevat pouze rozladou a negováním všeho, přes nadávky, vulgárnost až po fyzické napadání členů rodiny, rozbíjení věcí a zařízení domácnosti. Dítě přitom zažívá pocit děsu a strachu před fyzickým násilím, jemuž se v mnoha případech nevyhne. Matka v dítěti hledá spojence a zavaluje ho problémy a částečnou zodpovědností, které však dítě vzhledem ke svému věku a zkušenostem nerozumí. Vztah alkoholu a agresivního chování je nepopiratelný.

Stal – li se rodič na alkoholu závislý natolik, že ve své závislosti postoupil do kritické nebo terminální fáze, je nasnadě, že nemůže plnit úlohu výchovnou a není schopen se o dítě starat, pečovat o něj.

Protože alkohol u některých lidí velmi výrazně odstraňuje společenské zábrany, vede často k sexuálnímu násilí, a to i vůči dětem. Zvláště často se to děje v rodinách, ve kterých žije matka s dcerou z prvního manželství a nevlastní otec. (Dytrych, 1995 s. 132)

Velmi problematickými z hlediska osoby pachatele jsou psychické poruchy, které lze velmi povrchně rozdělit na psychózy, neurózy a poruchy osobnosti.

Není pochyb o tom, že nejrůznější psychické poruchy, psychická onemocnění a psychické anomálie, kterými trpí buď rodiče, nebo členové širší rodiny, ale také vychovatelé či jiné osoby, které přicházejí s dítětem do častého styku, mohou mít nepříznivý vliv na vývoj jeho osobnosti a stát se potenciálním zdrojem týrání, zanedbávání nebo zneužívání dítěte. (Dytrych, 1995 s. 113)

Psychózy představují nejdůležitější duševní onemocnění. Neurózy jsou až na určité výjimky onemocněním zásadně lehčím, na druhou stranu se však vyskytují velice často. Poruchy osobnosti jsou trvalou povahovou a osobnostní odchylkou, která může být ve svém důsledcích pro okolí velmi nepříjemná.

Týrán, zanedbání a zneužívání, z jakýchkoli příčin a důvodů je pro dítě frustrující z toho důvodu, že mu v podstatě ubližují lidé, kteří by jej měli chránit a pečovat o něj. Jen těžko si může představit vnitřní boj, jaký dítě prožívá.

Rodiče, kteří nevhodně zacházejí s dítětem, mají obvykle zastřenou představu o důsledcích svého jednání. Míra jejich soucitu s dítětem je nedostatečná. Vzniká dojem, že rodiče jsou emočně i fyzicky od dětí odděleni. Případně mohou rodiče chování dítěte vnímat jako obraz svých negativních vlastností. Nevhodné zacházení je pak důsledkem obranných mechanismů projekce a popření. (Matoušek, 2005 s. 30)

2.6 Syndrom CAN z pohledu policisty základního útvaru

Rodinné rozepře tak, jak se jeví z policejního pohledu, představují konflikty mezi členy rodiny nebo rodině podobných seskupení. Policie je s nimi konfrontována, jestliže rodinní příslušníci, sousedé nebo známí činí oznámení na policii, aby odvrátili hrozící nebezpečí nebo přímo oznámily trestnou činnost. (Čírtková, 2004 s. 182)

Výjezdy na místa, kde dochází k násilí na dětech, se u policistů netěší přílišné oblibě. Přispívají k tomu i subjektivní a objektivní okolnosti. Subjektivní okolnosti v sobě zahrnují podceňování významu a náročnosti policejní práce, kterou je třeba v případě výjezdu k domácímu násilí na místě odvést. Občané totiž v současné době nepovažují řešení takových případů za skutečně důležitou a obtížnou policejní práci. K vrcholu policejní práce, která tvoří pomyslnou špičku ledovce, patří spíše dopadení bankovního lupiče či zvýšení kvóty objasněnosti. K objektivním okolnostem, které činí z takových incidentů problematické epizody pracovního dne policistů, patří jejich evidentní stresovost. Policisté musí být připravení na to, že k vyřešení takového případu nepostačí pouze jeden naučený scénář a že v konkrétním živém případě není předem jasné, s jakou situací se na místě setkají. Možné je téměř vše, počínaje specificky policejní prací (odzbrojení pachatele, zajištění a ohledání místa činu, zajištění případných svědků, přijetí trestního oznámení) až po téměř „nepolicejní“, lidské působení (psychologická intervence ve smyslu uklidnění emocí, empatický rozhovor s rozrušeným dítětem nebo jiným členem rodiny).

K vytvoření mylné představy veřejnosti o tom, že řešení případu násilí na dětech patří k těm snazším, přispívá názor, že pachatel i oběť jsou od počátku známí. Ve skutečnosti nebývá řešení těchto případů snadnou záležitostí, ba naopak. Možnost, že je pachatel od

počátku známý, neusnadňuje kvalitní policejní řešení domácích násilností, dokonce často ani neumožňuje včas a účinně zabránit pachateli v pokračujícím týrání oběti.

Jaké faktory tedy činí situace domácího násilí pro policii tak obtížnou? Jsou to především oficiální postoje a předsudky, charakteristika místa činu a samotná specifika domácího násilí.

Postoj většiny občanů, se kterým jsem se při své práci setkal, je k problematice týrání dětí radikálně negativní. Občané týrání dětí odsuzují a k pachatelům těchto činů přistupují téměř s nenávistí. Vede – li policista pachatele v poutech panelovým domem, musí ho bránit téměř vlastním tělem, protože ho chce v danou chvíli každý „spravedlivě trestat“. To je další problém, se kterým se policista při řešení těchto případů potýká. Další problém však nastává, když se situace uklidní, úkony, které je nutné na místě činu neprodleně provést jsou provedeny a policista začíná pracovat na zajištění svědeckých výpovědí. V tomto okamžiku se postoj lidí mění. Začínají mít obavy o to, „co by z toho mohli mít“. Na položenou otázku odpoví, ale hned dodají, že nechtějí nikam chodit, nechtějí nikde svědčit. V horším případě se policistovi dostává odpovědi ve smyslu, nikdy jsme si ničeho nevšimli, nikdy jsme nic neslyšeli. Neochota občanů pomoci policistům při jejich práci je značná. Netýká se to jen případů domácího násilí a týrání dětí, tento problém je obecný. Lidé si přitom neuvědomují, že bez jejich pomoci je jakékoli šetření a dokazování a tedy následné usvědčení a potrestání pachatele velice obtížné. Tato neochota je přitom v rozporu s jejich prvotní reakcí. Dalším problémem je informovanost veřejnosti, která je z hlediska policejní práce, tak, jak jsem mohl pozorovat, velice povrchní. Přispívá k tomu zejména to, jak je týrání dětí prezentováno médií. Pro občany je týráním hrubé fyzické bytí, jiné formy neznají. Sexuální zneužívání odsuzují, ale za týrání ho nepovažují. O zanedbávání dětí nebo psychickém týrání nevědí téměř vůbec nic. U fyzického týrání nastává navíc mezigenerační problém, protože každá generace má hranice mezi týráním a přiměřeným výchovným prostředkem nastaveny jinak.

Policista základního útvaru Policie ČR, tedy obvodního oddělení, je první, kdo přijíždí na oznámení. Oznámení od občana přijímá sám nebo je mu předáno z operačního střediska, kam je věc oznámena na linku tísňového volání. Při přijetí oznámení, které je v drtivé většině telefonické, zaznamenává policista údaje o oznamovateli, o skutku, který je oznamován, o místě páchání a případných zranění, o počtu přítomných osob a o dalších skutečnostech, které z oznámení plynou. Výhodou oznámení na linku tísňového volání je fakt, že zde se každý hovor zaznamenává a zálohuje a v případě potřeby je možné si jej znovu přehrát.

Policista, který na místo činu vyjíždí, přijíždí v okamžiku, kdy páchání stále pokračuje nebo bezprostředně po skončení. V případě, že při příchodu policisty jednání pokračuje, musí policista provést služební zákrok tak, aby protiprávní jednání ukončil a zadržel pachatele.

V daném okamžiku je pachatel přistižen přímo při protiprávním jednání a výpověď zakročujícího policisty se využívá v dalším dokazování. V případě, že policista na místo přichází po ukončení protiprávního jednání, musí zjistit, kdo je pachatelem. V daných případech je však osoba pachatele od počátku známá. Po uklidnění situace musí policista získat základní informace o tom, k čemu vlastně na místě došlo. To je velmi problematické, protože hlavně v případě, kdy je na místě přítomno více osob, dochází k překřikování, obviňování a dalšímu napadání. Pokud to situace dovolí a na místě zasahují dva a více policistů, je vhodné oddělit od sebe pachatele, svědky a poškozené. V daném případě představuje svědka a poškozeného matka s dítětem. Policista se na místě snaží získat základní informace tak, aby si mohl utvořit základní představu o události, provést další opatření a co nejméně stresovat poškozené dítě. Vzhledem k tomu, že policista základního útvaru není specializován na řešení této problematiky, předává informace zejména vyšetřovateli, který je na danou problematiku vyškolen a dále pracovníkům kriminální policie, kteří se zabývají trestnými činy mládeže a činy páchaných na mládeži. S ohledem na situaci je možné vyrozumět pracovníka oddělení sociálně právní ochrany dětí. Dále je vždy nutné zajistit lékařské ošetření a zprávu o zranění dítěte. Výše uvedené složky pak ve věci participují.

Uvedený postup je však uplatnitelný pouze v případě, že jde o aktuální oznámení a bezprostřední řešení situace.

2.7 Syndrom CAN z pohledu práva a vyšetřování

Trestné činy páchané na mládeži jsou zařazeny do VI. hlavy trestního zákona (trestné činy proti rodině a mládeži). Mládež je však chráněna i dalšími ustanoveními zařazenými podle skupinového objektu do hlavy čtvrté trestního zákona (trestné činy související s drogami), do hlavy páté mezi trestné činy hrubě narušující občanské soužití (trestný čin kuplířství § 204, ohrožování mravnosti § 205), dále pak jsou trestné činy proti lidské důstojnosti zařazené do hlavy osmé, druhého oddílu – trestný čin násilnění podle § 241, pohlavní zneužívání podle § 242, § 243 a trestný čin obchodování se ženami podle § 245 tr. zákona. Ochrany mládeže se dotýkají i další skutkové podstaty trestných činů, např. tr. činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171, odst. 3 tr. zákona, který chrání i výkon soudních rozhodnutí nebo soudem či jinými státními orgány schválené dohody o výchově nezletilých dětí. K nejfrekventovanějším trestným činům spáchaných na dětech a mládeži patří trestný čin pohlavní zneužívání dle § 242 tr. zákona, následuje trestný čin ohrožování výchovy mládeže podle § 217 tr. zákona a trestný čin nedovolená výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187, odst. 2, písm. c) tr. zákona. Následují trestné činy

týrání svěřené osoby podle § 215 tr. zákona, šíření toxikománie podle § 188a, odst. 2 tr. zákona, kuplířství podle § 204, odst. 3, písm. c a § 204, odst. 4 tr. zákona, pohlavní zneužívání podle § 243 tr. zákona, znásilnění podle § 241, odst. 2, písm. b tr. zákona a trestný čin podávání alkoholických nápojů mládeži dle § 218 tr. zákona.

U většiny uváděných trestných činů místo jejich páchaní bezprostředně souvisí se vzájemným kontaktem pachatelem a poškozeného. Trestný čin ohrožování mravnosti podle § 205 tr. zákona je páchán zpravidla v souběhu s více závažnými trestnými činy mravnostního charakteru a nejčastěji v bytě pachatele. Trestný čin ohrožování výchovy mládeže podle § 217 tr. zákona je rovněž páchán obvykle v rodině. Pachatele tohoto trestného činu se jej obvykle dopouštějí buď tím, že neposílají své nezletilé děti zpravidla úmyslně do školy a děti pak zanedbávají povinnou školní docházku, nebo tento trestný čin páchají v souběhu s dalšími trestnými činy sexuálně motivovanými.

Velmi závažným násilným deliktem páchaným v rodině pachatele je trestný čin znásilnění podle § 241, odst. 1,2 písm. b tr. zákona. Velmi často je tento útok páchán vůči dospívajícím dívkám – obvykle druhem matky nebo jejím novým manželem, a to v souvislosti s konzumací alkoholu.

Dalšími velmi častými trestnými činy jsou trestné činy pohlavní zneužívání podle § 242 a § 243 tr. zákona, které jsou zpravidla páchány v rodině. Útoky směřují nejen vůči dospívajícím dívkám, ale zejména i vůči nezletilým chlapcům. Jde však o velmi latentní delikty, jejichž odhalování a vyšetřování je velmi obtížné, zejména z důvodu snadné ovlivnitelnosti poškozených osob. (Chmelík, 1998, s. 45)

Jak je výše uvedeno, zákon poskytuje ochraně života a zdraví a oprávněným zájmům fyzických osob značnou pozornost. Skutečnost, že je právo živým nástrojem, které reaguje na aktuální dění a problematiku, dokazuje fakt, že byl do trestního práva zařazen nový paragraf, který se přímo vztahuje na domácí násilí. V nedávné době proběhla v tomto ohledu i novelizace zákona č. 283/91 Sb., o Polici České republiky.

Po potřebě této práce se zaměříme na ta ustanovení trestního zákona, která se dané problematiky nejvíce týkají:

- Opuštění dítěte (§ 212 tr. zákona)

Trestného činu se dopustí ten:

(1) kdo opustí dítě, o které má povinnost pečovat a které si samo nemůže opatřit pomoc, a vystaví je tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví,

(2) způsobí-li pachatel činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nebo smrt

K základním povinnostem rodičů patří péče o všestranný vývoj svých dětí, včetně zajištění jejich řádné výchovy a výživy. Vedle rodičů mají tuto povinnost i další osoby (osvojitel, opatrovník atd.). Objektem ochrany trestného činu opuštění dítěte je proto řádná výchova a výživa dětí ze strany osob, které mají za povinnost o osoby vyjmenované ve skutkové podstatě tohoto trestného činu pečovat. Předmětem útoku je dítě, které si samo nemůže opatřit pomoc, zejména dítě předškolního věku. Tím však není vyloučeno, aby předmětem ochrany nebylo i dítě starší, pokud by místo, kde bylo opuštno, neskýtalo možnost opatření pomoci v nouzi. Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba, která má za povinnost o opuštěné dítě pečovat (speciální subjekt). (Chmelík, 1998, s. 46)

K tomu, aby byla věc převzata do vyšetřování, musí policejní orgán podat realizační návrh, který musí obsahovat zejména:

- záznam o podaném vysvětlení podle § 158/5 tr. řádu sepsaný s osobou, která dítě opustila, zaměřený zejména na prvotní objasnění vztahu k dítěti, důvodu opuštění a srozumění s následkem
  - záznam o podaném vysvětlení dle § 158/5 tr. řádu s osobou, která opuštěné dítě našla
  - lékařskou zprávu o zdravotním stavu dítěte a případných následcích na zdraví v souvislosti s jeho opuštěním
  - protokol o ohledání místa činu
- Zanedbání povinné výživy (§§ 213, 214 tr. zákona)

Trestného činu se dopustí ten:

(1) kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného

(2) kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného

(3) kdo vydá činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu v nebezpečí nouze

Uvedené ustanovení chrání nárok osoby na výživu, pokud je založen na ustanovení zákona o rodině. Vyživovací povinností se zde totiž rozumí jen taková, která plyne přímo ze zákona o rodině. Trestní zákon nevyžaduje, aby vyživovací povinnost byla stanovena soudem s výjimkou případu, kdy jde o nemanželské otcovství, které nebylo uznáno souhlasným prohlášením rodičů.

Neplněním vyživovací povinnosti se rozumí zaviněné jednání povinné osoby, v důsledku kterého se oprávněné osobě nedostává takového materiálního zabezpečení, které je obsahem vyživovací povinnosti. Praxe se ustálila na tom, že trestní odpovědnost pachatele nastává pokud je protiprávní stav udržován po dobu kolem 6 měsíců.

Vyhýbání se vyživovací povinnosti znamená, že pachatel nejenže vyživovací povinnost neplní, ale činí kroky k tomu, aby tuto povinnost plnit nemusel nebo se jí zbavil.

K naplnění znaku nebezpečí nouze postačí, jestliže pachatel neplněním alimentární povinnosti vytvoří situaci, kdy si oprávněná osoba, pokud by se jí nedostalo pomoci, sama nemůže opatřit základní prostředky k životu. Nouze znamená nedostatek základních prostředků potřebných pro život. Životní úroveň, která se považuje za nouzi je relativní, je třeba ji posuzovat ve vztahu k současné přiměřené životní úrovni občanů.

Při výslechu oprávněné osoby, respektive jejího zákonného zástupce se policejní orgán zaměří zejména na otázky:

- zda a na základě jakého rozhodnutí byla povinnému stanovena vyživovací povinnost a v jaké výši
- zda vyživovací povinnost byla stanovena dohodou mezi manžely, za jakých podmínek a v jaké výši
- jak povinný plnil vyživovací povinnost, včetně přerušení plnění a jeho důvodů
- zda mimo stanovené výživné nebo místo něj povinný plnil vyživovací povinnost jinak
- jaké je výše dlužného výživného z předcházejícího období a výše tzv. běžného služného výživného
- zda byl povinný o řádné placení výživného upomínán, případně jaké jiné kroky oprávněná osoba učinila k plnění vyživovací povinnosti
- údaje o bydlišti, zaměstnání, výdělkových a majetkových poměrech povinného
- zda byla oprávněná osoba neplněním vyživovací povinnosti vystavena nebezpečí nouze a v čem tato spočívala

Základními důkazy, které policejní orgán musí shromáždit před zahájením trestního stíhání a předložit společně s realizačním návrhem vyšetřovateli jsou:

- záznam o podaném vysvětlení dle § 158/5 tr. řádu s oprávněnou osobou, ze kterého musí být patrné zda a kým byla stanovena vyživovací povinnost, v jaké výši, jak probíhalo placení výživného a jaká je dlužná částka na běžném výživném, po jakou dobu není výživné povinnou osobou plněno

- úřední záznam o podání vysvětlení s povinnou osobou sepsaný dle § 158 tr. řádu, ze kterého musí být patrný důvod neplnění vyživovací povinnosti a zaviněné jednání povinného
- vyřešení prejudiciální otázky, zda povinná osoba byla objektivně schopna vyživovací povinnost plnit
- Týrání svěřené osoby (§ 215 tr. zákona)

Trestného činu se dopustí ten:

(1) kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově

(2) a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje v páchání takového činu po delší dobu

Jde o trestný čin, který byl do trestního zákona zakotven novelou provedenou v roce 1993. Vzhledem k povaze trestného činu a nebezpečnosti činu byl zařazen mezi trestné činy uvedené v § 167, odst. 1 tr. zákona a § 168 tr. zákona a za trestné jednání je tak považováno i nepřekážení a neoznámení tohoto trestného činu.

Předmětem útoku je dítě, které je svěřeno do výchovy nebo péče osobě druhé. Formy týrání jsou popsány výše. Policejní praxe považuje za závažnější formu týrání takové, které se vyznačuje surovým a brutálním nakládáním s osobou např. používání určitých forem mučení (pálení žhavým předmětem, žehličkou, pálení rukou nad plamenem, tlučením do nezhojených ran apod.), nebo se vyznačuje určitou soustavností, to je týráním osoby i menší intenzity po dobu několika měsíců. Za závažnější formu týrání se pokládá i jednání pachatele, který týrá více osob, nejméně však tři.

Výslech poškozeného (týraného) dítěte musí být veden s ohledem na jeho věk a nejlépe za přítomnosti psychologa. Otázky je nutné pečlivě volit a zaměřit se na:

- vztah dítěte k obviněné osobě - cílem této otázky je zejména objasnit psychický, citový vztah dítěte k osobě, která jej týrala
- způsob týrání a celkové zacházení s dítětem
- počátek a dobu, po kterou bylo dítě týráno - účelem je objasnit soustavnost týrání
- intenzitu týrání
- způsob chování obviněné osoby po násilí - zda projevila lítost, zda měla snahu dítě ošetřit, zda mu vyhrožovala dalším týráním apod.
- zda se dítě někomu svěřilo

Při výslechu svědků (oznamovatel, člen rodiny, učitel) se policejní orgán musí mimo jiné zaměřit na tyto otázky:

- jak se o týrání dozvěděli
- kdo dítě týrá
- způsob a dobu týrání
- zda dítě bylo ošetřeno lékařem nebo zda bylo na vyšetření u dětského psychologa nebo psychiatra, kde, ve které době a z jakého důvodu
- vyžádat souhlas k vydání lékařské zprávy

Mimo důkazů, které policejní orgán získá výslechy osob se k objasnění podle okolností opatří další důkazy a to:

- fotodokumentace zranění a stop po týrání
- lékařská zpráva o zranění nebo prohlídce těla
- zprávu ze školního zařízení o chování dítěte, o zjištěných zraněních nebo stopám po týrání
- zpráva oddělení péče o dítě k situaci v rodině dítěte (pokud je rodina sledována)
- znalecký posudek z oboru zdravotnictví, dětské psychologie nebo psychiatrie k následkům týrání, podle okolností i k věrohodnosti výpovědi dítěte
- znalecký posudek z oboru soudní psychiatrie případně psychologie u pachatele

Dokazování tohoto trestného činu je velmi obtížné, neboť se obtížně prokazuje trvalejší ráz zlého nakládání se svěřenou osobou a také mechanismus zranění, která byla způsobena zejména batولاتům nebo dokonce kojencům. Důkazní situace bývá složitá zejména v případech, jestliže partneři pachatelů využívají svého práva a odmítnou vypovídat. Tehdy lze důkazní stav opírat zpravidla pouze o znalecké posudky a lékařské zprávy, které ne vždy bývají přesvědčivé. (Chmelík, 1998, s. 57)

- Pohlavní zneužívání (§ 242, 243 tr. zákona)

Předmětem útoku je osoba: 1) mladší 15 let u § 242 tr. zákona

2) mladší než 18 let a starší než 15 let u § 243 tr. zákona

3) starší než 18 let, pokud byla svěřena do dozoru

pachatele, a to u § 243 tr. zákona

Při jednání posuzovaném dle výše uvedených ustanovení trestního zákona pachatel využívá závislosti, zneužívá závislosti nebo zneužije bezbrannosti. Zákon rozlišuje dva druhy pohlavního zneužívání, a to vykonání soulože nebo jiné pohlavní zneužívání. Tím může být

ohmatávání prsou a genitálií, vkládání pohlavního údu do rukou nebo úst, dotýkání se pohlavních orgánů pachatele pohlavních orgánů poškozeného, pokud se tak děje za účelem pohlavního vzrušení. Není však podmínkou, aby u pachatele došlo k pohlavnímu ukojení.

Dokazování pohlavního zneužívání je mimo obvyklý rozsah zaměřeno na:

- formu pohlavního zneužívání, tedy zda šlo o zneužívání osoby mladší 15 let, 15 let nebo o osobu dospělou, nebo zda šlo o zneužití závislosti osoby, svěřené dozoru pachatele
- způsob pohlavního zneužívání vykonáním soulože nebo zneužíváním jiným způsobem a jakým
- vědomost pachatele, že šlo o osobu mladší 15 let
- vztah mezi poškozenou osobou a pachatelem
- následek jednání
- v čem spočíval dozor pachatele nad poškozenou osobou a další okolnosti trestné činnosti

Jak je již výše uvedeno, novelou trestního zákona byl nově zařazen § 215a, jenž trestá týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Subjektivní stránkou tohoto trestného činu je „Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě“. „Nová skutková podstata zavedená do trestního zákona jeho novelou provedenou zákonem č. 91/2004 Sb., účinnou od 1.6.2004. Zkratkovitě a nepřesně se označuje jako skutková podstata postihující tzv. domácí násilí. Kvalifikačním znakem tohoto trestného činu je místo, kde předmět útoku žije. Musí se jednat o osobu žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě. Případné zlé nakládání vůči osobám žijícím jinde a s jinými osobami než s pachatelem se posoudí podle obecných ustanovení trestního zákona“. (Jelínek a kol., 2004, s. 226)

Velký zlom a pokrok při řešení případů domácího násilí představuje novela zákona č. 283/91 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších novel a předpisů, která nabyla účinnosti dne 1.1.2007.

Tato novela reaguje na problematičnost situace, kdy se postižená osoba, manželka, družka, dítě, bezprostředně po oznámení vrací zpět do narušeného prostředí k pachateli. Tím docházelo k dalšímu ohrožení a pocitům strachu a obav před možnou mstou ze strany pachatele.

Změna zákona policistům umožňuje za určitých podmínek osobu podezřelou ze spáchání určitého trestného činu na osobě žijící ve společné domácnosti ze společného obydlí vykázat, a to až na dobu 10 dnů. Určitými podmínkami se rozumí zejména zodpovězení otázek na formuláři SARA DN (viz příloha č. 2) a splnění znaků domácího násilí, kterými jsou pro potřeby zákona:

1. opakovanost: jde o jednání, které má svůj vývoj a dochází opakovaně k jeho projevům, často i po velice dlouhou dobu; domácím násilím není ojedinělý a jednorázový incident, byť se závažnými následky
2. postupný nárůst intenzity: domácí násilí začíná zpravidla psychickým násilím a zpravidla se přidává násilí fyzické; útoky jsou zpočátku vedeny proti lidské důstojnosti, posléze proti zdraví, a mohou vyústit v útoky proti životu
3. jasné role: k násilí dochází mezi blízkými osobami, kde lze diferencovat roli násilné a ohrožené osoby, jejich vzájemné postavení je nerovné a role se v průběhu incidentů nemění
4. páchaní násilí v soukromí: k násilí dochází zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí společného obydlí, ale i na jiných místech; jednotlivé útoky zapadající do schématu domácího násilí se však mohou vyskytnout i na veřejnosti

Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti, přičemž souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje. K vykázání postačí, pokud policista na místě objektivně zhodnotí, že se skutečně jedná o jednání, které vykazuje znaky domácího násilí. Je samozřejmé vhodné, aby u vykázání byla zajištěna přítomnost neúčastněné osoby, kterou může být například soused, strážník Městské policie, nebo v případě, že je obětí dítě pracovník Městského úřadu, zejména pracovník oddělení péče o dítě. Vykázání je na dobu deseti dnů a dobu vykázání nelze krátit a to ani na žádost nebo se souhlasem ohrožené osoby. Policista na místě ústně vyhlásí násilné osobě, že jej vykazuje a o vykázání vydá násilné osobě potvrzení o ústním vyhlášení rozhodnutí o vykázání (viz příloha č. 3). Dále vykázanou osobu vyzve, aby mu vydala všechny klíče od společného obydlí, které drží, a vydá jí potvrzení o vydání klíčů.

Násilné, vykázané osobě je dále umožněno, aby si z domácnosti vzala věci osobní potřeby, jako jsou hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které osoba užívá a mobilní telefon. Osobě je poskytnuta potřebná součinnost a podání informací o možnostech ubytování.

Této osobě je zakázán vstup do společného obydlí, kdy porušení zákazu vstupu je dále sankcionováno. Osoba může být zbytu vyvedena i za použití zákonných donucovacích prostředků.

Tímto oprávněním byla Policii ČR dána zákonná možnost lepší a důraznější ochrany ohrožené osoby.

Vzhledem ke krátké době, která od novely uplynula nelze hovořit o konkrétních přínosech a úspěších, i když zahraniční zkušenosti ukazují, že se jedná o cestu správným směrem. V zahraničí je například vykázána osoba povinná vykonávat a navštěvovat různá terapeutická sezení, která mají za úkol korekci jejího chování. Návštěvy terapeutických zařízení mají formu alternativních trestů a jejich nevykonání má za následek další trestní postih.

2.8 Výslech dítěte se syndromem CAN

Při výslechu dítěte se syndromem CAN by měly spolupracovat složky Policie ČR a orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolu se soudy, psychology a psychiatry tak, aby došlo k získání, zpracování, zhodnocení a zdokumentování co nejvíce informací o šetřeném skutku. Spolupráce Policie ČR a resortu školství je realizována v rámci prevence sociálně patologických jevů a mnohdy i při řešení problémů vzniklých v souvislosti s těmito jevy ve školách a školských zařízeních. V návaznosti na zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí upravuje Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 8/2002 systém práce a postupy policistů v oblasti preventivně výchovného působení na děti a mládež a v oblasti odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži.

Iniciátorem ohlášení trestného činu zneužívání, zanedbávání nebo týrání bývá nejčastěji škola nebo pediatr, kteří podávají podnět k šetření na Policii ČR nebo orgánu sociálně právní ochrany dětí. Oznamovací povinnost pro zdravotnické pracovníky se řídí dle § 168 trestního zákona, kdy v jejím případě připadá v úvahu oznamovací povinnost o spáchání trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 trestního zákona. Pokud vznikají pochybnosti zda oznámit či neoznámit případ ohroženého dítěte orgánům činným v trestním řízení z důvodu hodnověrnosti sdělení či pro možné nenaplnění skutkové podstaty trestného činu je potřeba, aby zdravotníci případ ohlásili na oddělení sociálně-právní ochrany dětí dle § 10 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Při vyslýchání nezletilé osoby, ať již se jedná o oběť, pachatele či svědka je v souladu s ustanovením § 102 odst. 1 tr. řádu nutné, aby se k výslechu přibral pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu nebo stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Takovou osobu může být i dětský psycholog nebo psychiatr, který by mohl být v dané věci přibrán jako znalec. Rodiče se k výslechu přiberou pouze tehdy, může-li to přispět k řádnému provedení výslechu. Jejich účast však v žádném případě nemůže nahradit obligatorní přítomnost pedagoga nebo jiné osoby, která vyhovuje požadavkům § 102 odst. 1 tr. řádu. V některých případech se požadavky na účast pedagoga nebo jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla ke správnému vedení výslechu, obcházejí tím, že výslech je prováděn za účasti jiného vyšetřovatele, který je absolventem pedagogické fakulty, Takový postup je však v rozporu se zákonem. Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie nebo dětské psychologie, jsou přibráni zejména v případech, kdy je třeba posoudit podkladové otázky vztahující se k stupni rozumové a duševní zralosti dětí, které mají nedostatečné vyjadřovací schopnosti, jakož i k věrohodnosti jejich výpovědi. Při výslechu osob mladších 15 let dochází k procesním vadám opakovaně a vedou buď k vrácení věci k doplnění nebo k vrácení věci státnímu zástupci k došetření nebo dokonce i k takovým důsledkům jako je zastavení trestního stíhání, či zproštění obžaloby. Procesními nedostatky jsou především neúčast pedagoga, či jiné osoby mající zkušenost s výslechem nezletilého, nevhodná přítomnost rodičů, nedostatečné poučení nezletilého vzhledem k jeho věku, výslech před zahájením trestního stíhání v případech, kdy se nejedná o neodkladný či neopakovatelný úkon.

Procesní chyby mohou vést ke zmaření účelu vyšetřování. Daleko vážnějším problémem je fakt, že chybným postupem orgánů činných v trestním řízení trpí hlavně poškozené dítě.

Je třeba si uvědomit, že například pohlavně zneužívané dítě je trestnou činností silně traumatizováno. Jednání pachatele dlouhodobě zanechává na psychice dítěte škodlivé následky. Je snahou, aby dítě na tyto zážitky co nejdříve zapomnělo a ne aby nepříjemné zážitky byly opakovaně v paměti dítěte obnovovány. Výslech má být proto co do obsahu vyčerpávající, aby nemusel být opakován. Obsah výslechu je podřízen okruhu dokazovaných okolností spáchané trestné činnosti. (Chmelík, 1998, s. 68)

Správné vedení výslechu chrání poškozené dítě před znovuprožíváním stresové situace a předchází sekundární viktimizaci.

Pořadí otázek se u osoby mladší 15. let volí záměrně a doporučuje se jej z psychologického a taktického hlediska zachovat. Dítě se při výpovědi zásadně nepřerušuje a zaznamenává se spontánní výpověď v autentickém znění.

U oběti pohlavního zneužívání, která je mladší 15. let a která není schopna reprodukovat skutkový děj se doporučuje využít názorné pomůcky – dvojici loutek opačného pohlaví „Jája a Pája“, které mají znázorněny i sekundární pohlavní znaky. Na loutkách může dítě demonstrovat jednání pachatele. Použití této pomůcky však musí být obrazově dokumentováno.

2.9 Diagnostika pomocí kresby

Významným diagnostickým prostředkem, který může při správné psychologické interpretaci, poskytnou celou řadu informací přirozenou a nenásilnou formou je kresba dítěte. Může se jednat o rozbor kreseb např. z mateřské školy nebo základní školy, které bývají tématicky zaměřené na probíranou látku, anebo o kresby zadané psychologem či psychiatrem zaměřené přímo na určitý problém.

Pro syndrom CAN se používá metoda kresby rodiny. Nejprve dítě kreslí svou rodinu při běžné denní činnosti a poté je psychologem motivováno příběhem hodného čaroděje, který přišel a přeměnil jejich rodinu, kterou dítě nakreslilo, ve zvířátka a dítě nakreslí začarovanou rodinu znovu. Rozhovor s dítětem nad kresbou může výrazně usnadnit interpretaci výkresu.

Posuzuje se v první řadě námět kresby, kde se rodina nachází a co dělá. Posuzuje se také konstelace postav, tzn. zda jsou na obrázku všichni členové rodiny, zda se k sobě nějakým způsobem drží nebo seskupují či ne. Na obrázku se mohou vyskytovat nápadnosti ve velikosti, barevnosti, činnosti členů apod. Kresba “začarované” rodiny může leccos prozradit. Ve volbě zvířat, zda jsou silná, dravá (šelmy - lev, medvěd) nebo naopak malá a drobná (včelka, kočka, veverka) nebo nepříjemná (hmyz, had), se může odrazit dominance v rodinných vztazích, vnitřní posouzení postavení dítěte v rodině atd. Volba zvířat může také upozornit na sounáležitosti, je-li například celá rodina jednoho druhu nebo třeba rodiče a sourozenci jednoho druhu, může naznačovat spojenectví. Stejně tak jako u kresby rodiny a její činnosti se posuzuje velikost zvířat, nápadné prvky (třeba i agresivní) nebo umístění v obrázku.

3. Praktická část

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je provést analýzu policejních statistik a statistik vedených Městským úřadem v Jablonci nad Nisou – orgán sociálně právní ochrany dětí, a to za období roku 2005 a 2006. Statistiky se týkají skutků spáchaných v územní působnosti Městského úřadu v Jablonci nad Nisou, za výše uvedené období. Zároveň se pokusíme vyvrátit či potvrdit předpoklad, že k poškozování dítěte dochází převážně uvnitř rodiny. Práce bude doplněna a podpořena několika případy z policejní praxe.

V teoretické části práce jsme se zaměřili na rozčlenění syndromu CAN a na definování pojmů. Byla rozebrána historie zkoumání a značná pozornost byla věnována rozboru skutkových podstat jednotlivých trestných činů, které postihují různé formy poškozování dítěte, včetně nových právních úprav. Zaměřili jsme se i na problematiku pachatelů a obětí.

3.2 Stanovené předpoklady

Při stanovení předpokladů vycházíme z teoretické i praktické znalosti problematiky syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, a to z pohledu policisty základního útvaru Policie ČR a z pohledu trestně právního tak, jak bylo zpracováno v teoretické části práce.

V praktické části této práce máme nastoleny tyto předpoklady:

1. K poškozování dětí v naší společnosti dochází ve většině případů uvnitř rodiny
2. V současné době je tato problematika silně sledována převážně institucionalizovaně a podněty pro šetření pocházejí převážně ze strany různých orgánů a institucí

Jako zdroje informací pro vypracování této části práce sloužily:

1. Statistické údaje Policie ČR
2. Statistické údaje Městského úřadu v Jablonci nad Nisou – oddělení sociálně právní ochrany dětí
3. Konkrétní případy z policejní praxe

3.3 Použité metody

Jako hlavní použité metody autor práce uvedl porovnání statistických údajů a studium a analýzu dokumentů.

Provedeme porovnání statistických údajů o vedených případech syndromu CAN. Výchozí budou statistiky oddělení sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu v Jablonci nad Nisou o případech, které se staly v jeho spádové oblasti. Ta v podstatě až na drobné, pro práci nevýznamné odchylky, odpovídá spádovým oblastem jednotlivých obvodních oddělení Policie ČR, Okresního ředitelství v Jablonci nad Nisou. V současné době navíc probíhá spolupráce mezi Policií ČR a Městským úřadem ve smyslu předávání informací, tedy v případě získání jakéhokoli poznatku o syndromu CAN Policií ČR se tyto informace předávají na Městský úřad a opačně. Statistické údaje jsou tedy stejné, ale pro potřeby práce jsou přehlednější statistické údaje Městského úřadu, protože ve statistikách Policie ČR se evidují další skutečnosti, jako je doba spáchání, způsobená škoda, předmět zájmu apod.. Vyhodnocení statistik z hlediska stanovených předpokladů provedeme jak za každý jednotlivý rok, tak za oba sledované roky současně.

Dále provedeme analýzu a studium dokumentů. Jedná se o praktické a ilustrativní případy, které se skutečně staly a na kterých autor práce participoval, se kterými přišel do styku a o které se dále zajímal. Při analýze a studiu těchto dokumentů se zaměříme na osobu oznamovatele a na průběh činu tak, abychom mohli vyvrátit či potvrdit stanovené předpoklady.

3.4 Statistické zpracování

Níže tedy budou rozebrány statistické údaje samostatně za rok 2005 a za rok 2006, kdy údaje budou uvedeny v tabulkách a pro lepší znázornění budou doplněny grafem.

3.4.1 Statistické zpracování případů za rok 2005

Za rok 2005 bylo evidováno celkem 9 případů, které po zvážení všech znaků lze definovat jako případy spadající pod syndrom CAN. Laik by se mohl domnívat, že se

například vzhledem k porovnání se statistikou majetkových trestných činů nebo celkovou statistikou násilných trestných činů jedná o nízké číslo. Zde je na místě podotknout, že se přes veškeré snahy státních orgánů a různých institucí jedná pouze o případy, které vyjdou najevo. Je otázkou, jaké procento toto číslo znamená vůči skutečně všem případům.

Ve třech případech bylo prošetřováno týrání dětí, kdy tyto tři případy tvořily 34% z celkového počtu případů za rok 2005. Procentuální vyjádření je v práci uvedeno pro názornost a procentuální čísla byla zaokrouhlena. 66% z celkového počtu případů tvořilo zneužívání ve všech jeho formách. Početně se jednalo o celkem 6 případů. Za rok 2005 nebyl evidován žádný případ zanedbávání. Pokud jsme výše hovořili o tom, že se počet 9 případů za celý rok 2005 může zdát nízký, je 6 případů zneužívání z celkového počtu alarmujícím ukazatelem. Jakkoliv je dle názoru autora týrání pro dítě zraňující, nese sebou zneužívání v dětském věku značná rizika do budoucna a to jak pro partnerský život, tak i pro výchovu vlastních dětí v prokreační rodině.

V níže uvedené tabulce č. 1 je číselně vyjádřen počet případů syndromu CAN. Údaje v tabulce č. 1 obsažené jsou rozebrány výše.

Tabulka č. 1 – počet případů syndromu CAN za rok 2005

Kategorie syndromu CAN	Počet případů	Procenta z celkového počtu
Týrání	3	34%
Zneužívání	6	66%
Zanedbávání	0	0%
Celkem trestných činů	9	100%

Pro názornější vyjádření byl k tabulce č. 1 vypracován graf č. 1, kde jsou údaje z tabulky graficky vyjádřeny.

Graf č. 1 – případy syndromu CAN za rok 2005

Pro potvrzení nebo vyvrácení stanovených předpokladů je důležité i hledisko osob nebo institucí, které daly podnět k šetření. Fyzickými osobami, které dávají podnět k šetření a události oznamují patří především nejbližší členové rodiny a příbuzní. Dále to mohou být sousedé, vedoucí různých kroužků apod.. Mohou to být i učitelé, které však pro potřeby práce a srovnání statistik řadíme k institucím – školám. Další instituce, které dávají podněty k šetření jsou příslušné orgány Městských úřadů a dále různé nestátní neziskové organizace, linky bezpečí, krizová centra. Tyto instituce jsou ve statistice uvedeny jako ostatní. K institucím, které mají oznamovací povinnost přímo ze zákona patří Policie ČR a lékařská zařízení, obvodními lékaři počínaje a zdravotnickými zařízeními konče.

V tabulce č. 2 jsou číselně vyjádřeni oznamovatelé případů syndromu CAN. Tabulka je rozčleněna na osoby a organizace, které věc oznámily a zároveň je vyznačeno, jaká forma poškozování dítěte byla danými osobami a institucemi oznámena. Počty jsou pro názornost vyjádřeny i v procentech.

Tabulka č. 2 – Oznamovatelé případů syndromu CAN za rok 2005

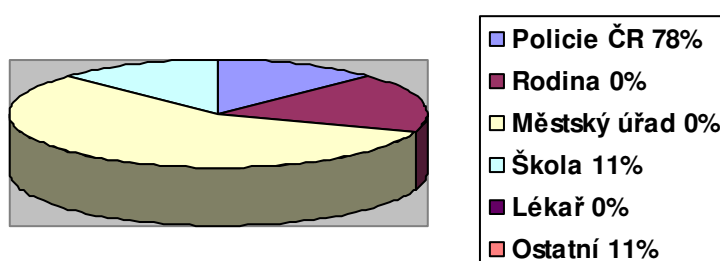
Oznamovatelé případů syndromu CAN	Týrání	Zneužívání	Zanedbávání	Celkem případů	Celkem případů v procentech
Policie ČR	1	6	0	7	78%
Rodina	0	0	0	0	0%
Městský úřad	0	0	0	0	0%
Škola	1	0	0	1	11%
Lékař nebo zdravotnické zařízení	0	0	0	0	0%
Ostatní	1	0	0	1	11%
Celkem	3	6	0	9	100%

V roce 2005 bylo nejvíce podnětů podáno ze strany orgánů Policie ČR. Ty oznámily celkem 7 případů, což představuje 78 % ze všech oznámených případů. 6 z těchto oznámených případů byly případy zneužívání a v jednom případě bylo vlastní činností Policie

ČR zjištěno a oznámeno týrání. Škola podala podnět v jednom případě, kdy se jednalo o týrání a stejně tak jeden podnět podala Linka bezpečí, ve statistice zahrnuta pod ostatní. Alarmující skutečností je fakt, že ani v jednom případě nebyl dán podnět ze strany rodiny, což nasvědčuje buď nezájmu o dítě, lhostejnosti nebo faktu, že ke zneužívání docházelo právě v rodině.

Pro lepší orientaci byl k tabulce vypracován graf č. 2, kde jsou statistické údaje o oznamovatelích graficky zobrazené.

Graf č. 2 – Oznamovatelé případů syndromu CAN za rok 2005

V následující tabulce č. 3 je provedeno rozdělení případů syndromu CAN dle místa, kde byly spáchány.

Tabulka č. 3 – počet případů dle místa spáchání

Kategorie syndromu CAN	Počet případů v rodině	Počet případů mimo rodinu	Počet případů celkem
Týrání	3	0	3
Zneužívání	4	2	6
Zanedbávání	0	0	0

Jak je uvedeno v tabulce č. 1, za rok 2005 bylo spácháno celkem 9 případů, které pro zvážení všech okolností lze označit jako případy syndromu CAN. Z tabulky č. 3 vyplývá, že z celkových 3 případů týrání byly všechny spáchány v okolí rodiny. Z celkových šesti případů zneužívání pak byly 4 případy spáchány v rodině a 2 případy byly spáchány mimo rodinu. Za rok 2005 tak bylo z celkových 9 případů 7 případů spácháno v rámci rodiny dítěte a pouze dva případy byly spáchány mimo rodinu.

Závěrem této kapitoly můžeme uvést, že provedeným **zkoumáním jsme předpoklad č. 1**, tedy že poškozování dítěte je převážně intrafamiliární, **potvrdili**.

Předpoklad č. 2, tedy že podněty k řešení případů jsou dávány převážně ze strany různých institucí a nikoli rodinou, **jsme zkoumáním rovněž potvrdili**.

3.4.2 Statistické zpracování případů za rok 2006

V roce 2006 bylo evidováno celkem 21 případů, které po zvážení všech znaků lze definovat jako různé formy syndromu CAN. Ve srovnání s předchozím rokem je nárůst více jak o 100% (tabulka porovnání jednotlivých roků bude uvedena níže). Smutné prvenství ve statistických údajích za rok 2006 získaly případy týrání. Celkem bylo za rok 2006 evidováno 11 případů týrání, které tvořily celkem 52% ze všech evidovaných případů. Dalších 38% procent tvořily případy zneužívání, v číselných údajích se jednalo o celkem 8 případů. Nejnižší počet případů tvořily případy zanedbávání. Ty byly zaznamenány v dvou případech a tvořily 10% z celkového počtu zjištěných případů. Uvedené údaje jsou shrnuty v tabulce č. 4.

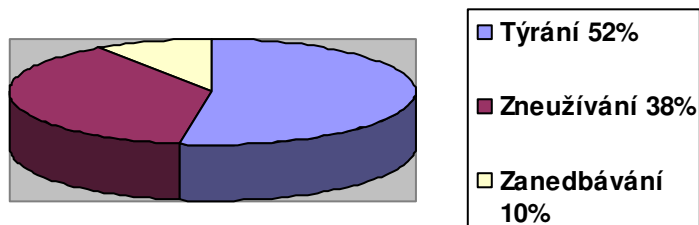
Jakkoliv se může zdát počet případů zanedbání nízký ve srovnání s celkovým počtem případů, je třeba přihlídnout k následkům, které takové jednání může dítěti přivodit. Přestože většina široké veřejnosti nepovažuje zanedbávání dětí za závažnou formu poškozování (názor autora), v některých případech mohou být důsledky zanedbání daleko závažnější, než například některé „mírnější“ formy týrání. Jeden ze závažnějších případů zanedbání bude popsán v další části práce.

Tabulka č. 4 – počet případů syndromu CAN za rok 2006

Kategorie syndromu CAN	Počet případů	Procenta z celkového počtu
Týrání	11	52%
Zneužívání	8	38%
Zanedbávání	2	10%
Celkem trestných činů	21	100%

Pro lepší znázornění a vyjádření hodnot byl k tabulce č. 4 vypracován graf č. 3, ve kterém jsou údaje z tabulky graficky znázorněné.

Graf č. 3 – Případy syndromu CAN za rok 2006

I za rok 2006 bylo sledováno a statisticky zpracováno hledisko oznamovatelů. To je rozpracováno v tabulce č. 5.

Tabulka je opět rozčleněna na osoby a organizace, které věc oznámily a zároveň je vyznačeno, jaká forma poškozování dítěte byla danými osobami a institucemi oznámena. Počty jsou pro názornost vyjádřeny i v procentech.

Tabulka č. 5 – Oznamovatelé případů syndromu CAN za rok 2006

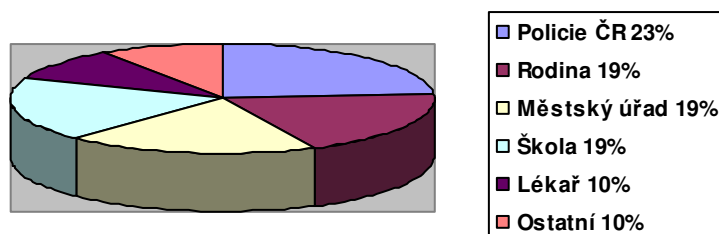
Oznamovatelé případů syndromu CAN	Tyrání	Zneužívání	Zanedbávání	Celkem případů	Celkem případů v procentech
Policie ČR	1	4	0	5	23%
Rodina	2	2	0	4	19%
Městský úřad	1	1	2	4	19%
Škola	3	1	0	4	19%
Lékař nebo zdravotnické zařízení	2	0	0	2	10%
Ostatní	2	0	0	2	10%
Celkem	11	8	2	21	100%

Jak z tabulky vyplývá, bylo za rok 2006 oznámeno celkem 21 případů. Policie ČR byla oznamovatelem v 5 případech, kdy v vlastní činnosti byl zjištěn 1 případ týrání a 4 případy zneužívání. Těchto 5 oznámených případů tvořilo z celkového počtu 23%. Ve 4 případech byl oznamovatel člen rodiny. Oznamovatelé v tabulce označení jako rodina oznámily 2 případy týrání a 2 případy zneužívání. V procentuálním vyjádření se jednalo o 19%. Stejný počet případů oznámil rovněž Městský úřad v školská zařízení. U obou institucí se jednalo o celkem 4 oznámené případy, které u každé instituce tvořily shodných 19%. Městským úřadem byly oznámeny 2 případy zanedbávání, 1 případ týrání a 1 případ zneužívání. Lékařské zařízení oznámilo celkem 2 případy, kdy v obou případech se jednalo o týrání. Procentuálně oznámila lékařská zařízení 10% všech oznámených případů.

Zbývají 2 případy a tedy 10% byly oznámeny institucemi uvedenými ve statistikách pod ostatní. Zde se rovněž jednalo o případy týrání.

Pro lepší orientaci byl k tabulce vypracován graf č. 4, kde jsou statistické údaje o oznamovatelích graficky zobrazené.

Graf č. 4 – Oznamovatelé případů syndromu CAN za rok 2006

V následující tabulce č. 6 je provedeno rozdělení případů syndromu CAN dle místa, kde byly spáchány.

Tabulka č. 6 – počet případů dle místa spáchání

Kategorie syndromu CAN	Počet případů v rodině	Počet případů mimo rodinu	Počet případů celkem
Týrání	10	1	11
Zneužívání	5	3	8
Zanedbávání	2	0	2

Z tabulky č. 6 vyplývá, že z celkového počtu 11 případů týrání za rok 2006, bylo 10 případů spácháno v rodině a pouze jeden případ mimo rodinu. Z celkového počtu 8 případů zneužívání bylo 5 případů spácháno v rodině a 3 případy mimo rodinu. Oba dva případy zanedbávání pak byly spáchány v rodinném prostředí.

Srovnáním údajů v tabulce č. 6 tak bylo zjištěno, že z celkového počtu 21 případů bylo 17 případů spácháno v rámci rodiny dítěte a pouze 4 případy byly spáchány mimo rodinu.

Závěrem této kapitoly můžeme uvést, že provedeným **zkoumáním jsme předpoklad č. 1**, tedy že poškozování dítěte je převážně intrafamiliární, **potvrdili**.

Předpoklad č. 2, tedy že podněty k řešení případů jsou dávány převážně ze strany různých institucí a nikoli rodinou, **jsme zkoumáním rovněž potvrdili**.

3.4.3 Statistické shrnutí sledovaného období

Na závěr této části práce provedeme shrnutí obou roků, tedy roku 2005 a 2006. V následujících tabulkách budou vedle sebe postaveny oba sledované roky a bude shrnut i počet jednotlivých případů dle jejich oznamovatelů.

Tabulka č.7 – srovnání jednotlivých roků 2005 a 2006

Kategorie případů syndromu CAN	Počet případů za rok 2005	Počet případů za rok 2006	Počet případů celkem
Týrání	3	11	14
Zneužívání	6	8	14
Zanedbávání	0	2	2
Celkem trestných činů	9	21	30

Při porovnání a shrnutí jednotlivých roků 2005 a 2006, dle tabulky č. 7, bylo zjištěno, že se za tyto dva roky stalo celkem 30 případů. Ve 14 případech se jednalo o případy týrání, v dalších 14 případech se jednalo o případy zneužívání a ve dvou zbývajících případech se jednalo o zanedbávání.

Je třeba si uvědomit, že každý jednotlivý případ vyžaduje odpovědnou a kvalifikovanou práci a přístup ze strany mnoha institucí a nejedná se v žádném případě o nízký počet.

Pokud bychom vzali v úvahu počet případů v celé České republice a přiklonili se k názoru, že oznámené a zjištěné případy tvoří pomyslnou špičku ledovce, je těžké uvěřit odhadům, že syndromem CAN jsou postiženy 1 až 2% dětí.

V následující tabulce č. 8 bude provedeno shrnutí případů za rok 2005 a 2006 z hlediska oznamovatelů. Toto shrnutí je nutné po potvrzení či vyvrácení předpokladu č. 2.

Tabulka č. 8 – shrnutí oznamovatelů za rok 2005 a 2006

Oznamovatelé případů syndromu CAN	Rok 2005	Rok 2006	Celkem
Policie ČR	7	5	12
Rodina	0	4	4
Městský úřad	0	4	4
Škola	1	4	5
Lékař nebo zdravotnické zařízení	0	2	2
Ostatní	1	2	3
Celkem	9	21	30

Porovnáním údajů z tabulky č. 8 bylo zjištěno, že z celkového počtu případů z rok 2005 a 2006 bylo Policií ČR oznámeno 12 případů. Městský úřad oznámil 4 případy, škola byla oznamovatelem v 5 případech a lékař nebo zdravotnické zařízení učinilo oznámení ve dvou případech. Instituce uvedené v tabulce pod ostatní byly oznamovatelem ve 3 případech. Rodina nebo příbuzní učinili oznámení ve čtyřech případech. Srovnáme-li oznamovatele a rozdělíme je na instituce a rodinu, dojdeme ke zjištění, že instituce učinili oznámení ve 26 případech. Oproti tomu rodina nebo příbuzní pouze ve 4 případech.

V tabulce č. 9 budou porovnány roky 2005 a 2006 z hlediska místa spáchání činu. Toto rozdělení je nutné po vyvrácení či potvrzení stanovených předpokladů.

Tabulka č. 9 – porovnání roku 2005 a 2006 z hlediska místa spáchání

Roky	Počet případů v rodině	Počet případů mimo rodinu	Počet případů celkem
Rok 2005	7	2	9
Rok 2006	17	4	21
Celkem	24	6	30

Porovnáním a shrnutím roků 2005 a 2006 bylo zjištěno, že za sledované období bylo spácháno celkem 30 skutků, které lze definovat jako případy syndromu CAN. Z celkového počtu 30 případů pak bylo za sledované období celých 24 skutků spácháno v rámci rodiny dítěte a 6 skutků bylo spácháno mimo rodinu dítěte.

Z výše uvedeného vyplývá smutná skutečnost, že i v dnešní moderní a civilizované společnosti ubližují nejvíce dětem právě ti, kteří by je měli chránit a poskytovat jim pocit jistoty a bezpečí.

Závěrem této kapitoly můžeme uvést, že provedeným **zkoumáním jsme předpoklad č. 1**, tedy že poškozování dítěte je převážně intrafamiliární, **potvrdili**.

Předpoklad č. 2, tedy že podněty k řešení případů jsou dávány převážně ze strany různých institucí a nikoli rodinou, **jsme zkoumáním rovněž potvrdili**.

3.4.4 Ilustrativní případy

V této části práce uvedeme několik ilustrativních případů z policejní praxe, se kterými se autor práce setkal, na kterých participoval nebo se kterými přišel během své praxe do kontaktu. Nutno podotknout, jak vyplývá ze zadání práce a z teoretické části, že autor této práce je policistou základního útvaru, jehož úkolem je především, stručně řečeno, pomoci, zabránit, zadržet, zpracovat a postoupit. Činnost autora spočívala především v úkolech přípravného řízení, tedy od zahájení úkonů trestního řízení do předání věci policejnímu radovi ke sdělení obvinění nebo k jinému opatření. Případy však byly nadále sledovány i za spolupráci s oddělením sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu v Jablonci nad Nisou.

Praktické případy jsou koncipovány tak, aby postihovaly všechny základní druhy a formy poškozování dítěte, tedy případ pohlavního zneužívání, zanedbání a týrání, při současném vědomí toho, že samozřejmě existují i různé formy týrání, zneužívání, zanedbávání. Autor práce si však dovoluje považovat výše uvedené vymezení za dostačující. Mimo to při shromažďování dat k vypracování této části práce se nepodařilo získat poznatky o konkrétním případě například psychického týrání, které se ve statistikách vyskytuje opravdu zřídka a velmi obtížně se prokazuje. V některém případě se pachatelem dopustil souběhu trestných činů a jeho jednání naplnilo skutkovou podstatu více trestných činů. Pro potřebu práce se tedy dopustil jeden pachatel více forem poškozování dítěte.

3.4.4.1 Případ 1. – Týrání a sexuální zneužívání

Prvním případem je případ sexuálního zneužívání, ve kterém opakovaně vlastní matka sexuálně zneužívala svého vlastního syna.

Jedná se o případ paní IČ, která opakovaně, v době od roku 1994 – 2001 sexuálně (převážně orálním stykem) zneužívala svého vlastního syna FČ.

Sexuální zneužívání probíhalo níže uvedeným způsobem.

V průběhu let 1994 – 1996 matka svého tehdy 5-ti až 7-mi letého syna opakovaně, nejméně ve dvou případech, po předchozím požití alkoholu, svlékla a osahávala na přirození a stahovala předkožku. Dále jeho přirození brala do úst a dlouze jej líbala na ústa.

Dále v průběhu roku 1997, po požití alkoholu v ložnici probudila svého nezletilého syna, svlékla mu kalhoty od pyžama, líbala ho na přirození a s tímto mu manipulovala.

Dále v říjnu 2001 v podnapilém stavu svého nezletilého syna bezdůvodně fyzicky napadla, bila ho rukama do hlavy a obličeje, škrtila pod krkem a kopala do nohou, čímž mu způsobila četné oděrky a hematomy na obou tvářích, drobné krvavé oděrky na pravé straně krku, poškodila sliznici v dutině ústní a přivodila bolestivost v oblasti kolenních kloubů.

Věc byla oznámena otcem poškozeného. Tomu se poškozený svěřil zhruba rok po posledním napadení ze strany matky. V tuto dobu již poškozený pravidelně navštěvoval svého otce. Rodiče poškozeného byly rozvedeni a i přes opakované žádosti otce byl poškozený svěřen do péče matky. Ta poškozenému FČ z různých důvodů a pod různými záminkami bránila v navštěvování otce.

Poté, co byla věc oznámena, bylo ve věci prováděno šetření. Podezřelá IČ během výslechu uvedla, že se oznámení nezakládá na pravdě a že se ze strany bývalého manžela jedná o akt msty. Syn by si dle jejich slov nic takového nevymyslel a na nic takového by nepřišel.

Na obžalovanou byl vypracován znalecký posudek, kdy znalec svůj znalecký posudek stvrdil i u hlavního líčení před soudem. Znalkyně uvedla, že u obžalované nebyla zjištěna žádná duševní choroba v pravém slova smyslu, kdy byla zjištěna lehká osobní disharmonie na úrovni anomaly, ne však těžké psychopatie. Byl zjištěn sklon k abusu alkoholu bez známek závislosti ve smyslu choroby a zároveň bylo konstatováno, že u obžalované nebyla zjištěna žádná sexuální úchylka. Pokud byla znalkyně dotazována ohledně požívání alkoholu ze strany obžalované, bylo konstatováno, že byly zjištěny určité rysy explozivity v jejím jednání právě pod vlivem alkoholu, kdy byly lehce sníženy rozpoznávací a ovládací schopnosti s ohledem na množství vypitého alkoholu. Zároveň bylo znalkyní uvedeno ohledně požívání alkoholu, že pokud obžalovaná sama chce, je schopna situaci zvládnout, tzn. zdržet se požívání alkoholu.

Znalecký posudek byl vypracován i na poškozeného FČ, kdy znalec svůj znalecký posudek stvrdil i u hlavního líčení před soudem. Znalec uvedl, že u poškozeného se jedná o disharmonický vývoj osobnosti, kdy tento se jeví jako následek nedostatečného výchovného prostředí, kdy narušený vývoj se týká celé osobnostní struktury, ale zejména oblasti emoční a psychické. Intelekt poškozeného dosahuje nadprůměrných hodnot a pokud jde o schopnost reprodukce prožitků, není tato žádným způsobem narušena a u nezletilého nebyly zjištěny zvýšené sklony ke konfabulacím či lhaní. Znalcem nebyla doporučena konfrontace s matkou a nebyla doporučena ani účast nezletilého před soudem. Ze znaleckého zkoumání nezletilého bylo zjištěno, že má absolutně negativní postoj k matce, kdy znalkyně ohledně toho, proč se

nezletilý se svými zkušenostmi podělil až po delší době s dalšími osobami uvedla, že z jeho chování byl patrný strach o svých zkušenostech s kýmkoliv mluvit, a proto došlo ke zjištění těchto skutečností až po delší době, tedy v relativně klidném prostředí. Znalkyně měla k dispozici i celkovou zdravotní dokumentaci nezletilého, kdy měla k dispozici i zprávu lékaře, který měl léčit přirození nezletilého. Uvedla, že je pravdou, že by mohlo dojít k případné péči matky a přirození syna, avšak je třeba, jak znalkyně uvedla, rozlišovat pečování a pečování, kdy jsou dány určité normy, kdy i v případě pečování, to, co není příjemné, už je nad rámec daných norem. V tomto konkrétním případě byl dán detailní popis ze strany nezletilého, kdy nepochybně uváděl skutečnosti, které skutečně prožil a je třeba podotknout, že takové zážitky pro něho budou determinující i do budoucna i po psychosexuální stránce. Znalkyně tedy v tomto případě absolutně popřela to, že by si nezletilý mohl ohledně skutečností, které uváděl v souvislosti s jednáním matky cokoli vymyslet, kdy skutečně nezletilý uváděl pouze zážitky, které sám prožil.

Pro potřeby dokazování, v tomto případě hlavně z důvodu podezření na fyzické napadení, byla vyžádána zpráva ze Základní školy, kterou nezletilý navštěvoval. Z této zprávy vyplývá, že do této školy přišel nezletilý začátkem října 2001. Při nástupu do školy byl přiveden s podlitinami v obličeji i po těle. Ve zprávě se uvádělo, že se velmi rychle adaptoval na nové prostředí, kdy neměl žádné neúměrné problémy se spolužáky a v kolektivu se mu začíná dařit. Ve školní práci ani v chování vůči spolužákům třídní učitelka nezaznamenala, že by si vymýšlel či lhal. Dále byla vyžádána další zpráva a to v roce 2003, kde bylo uvedeno, že z počátku existovaly určité neshody než se začlenil do třídního kolektivu, kdy se podstatně zlepšil jeho prospěch po dobu docházky do této základní školy a pokud jde o chování, tak je nezletilý při vyučování aktivní, hlásí se, je velmi ochotný a třídní učitelka konstatovala velice potěšující změnu v chování oproti roku 2001.

Soud v dané věci nařídil hlavní líčení, kdy obžalovaná se z tohoto omluvila a zároveň vyslovila souhlas s tím, aby hlavní líčení proběhlo v její nepřítomnosti. U hlavního líčení byla přečtena výpověď obžalované z přípravného řízení, kdy obžalovaná jednoznačně popřela to, že by se dopustila jednání, které je jí kladeno za vinu. Pokud se vyslovila ohledně svého nezletilého syna uvedla, že po rozvodu manželství byl syn svěřen do její péče, kdy otec měl neustále snahu získat ho do své péče a také, pokud se synem stýkal, že určitým způsobem byl zpracováván proti své matce. Obžalovaná jednoznačně popřela, že by měla dlouze líbat syna na ústa, popřípadě mu líbat přirození. Pokud bylo manipulováno s přirozením nezletilého, pak matka uváděla, že syn měl problémy s přirostlou předkožkou na přirození, kdy mu musela být

lékařem násilně odtržena a matka poté měla za úkol mastí ošetřovat přirození syna. Dále uvedla, že pokud jde o nařčení, které je jí kladeno za vinu, jedná se o akt msty ze strany bývalého manžela. Syn sám by si něco podobného nevymyslel. Zároveň potvrdila, že byla školou informována o tom, že syn je ve škole agresivní a těžko zvladatelný.

Soud dále provedl další šetření, kterým bylo zjištěno, že obžalovaná je v době projednávání činu těhotná, do doby projednávání činu neměla žádné konflikty se zákonem, nebyla řešena pro žádný přestupek, pověst z místa bydliště a z místa pracoviště je dobrá. Dále soud přihlédl k tomu, že na základě zpráv ze základní školy nezletilého lze předpokládat tendenci ke kladnému vývoji. Dále soud přihlédl k tomu, že čin byl spáchán vlastní matkou, které byl nezletilý po rozvodu svěřen do péče a že u nezletilého lze v budoucnu očekávat psychosexuální obtíže.

Okresní soud v Jablonci nad Nisou po zvážení všech okolností dospěl k závěru, že obžalovaná je vinna a odsoudil ji k úhrnému trestu odnětí svobody v trvání dva a půl roku, kdy tento trest se odsouzené podmíněně odložil na zkušební dobu v délce trvání tři a půl roku. Odsouzené byla dále dána povinnost podrobit se plánu vypracovaném probačním asistentem a byla jí stanovena povinnost zdržet se požívání alkoholických nápojů ve zkušební době podmíněného odsouzení.

3.4.4.2 Případ 2. – Zanedbávání

Druhým případem je případ zanedbávání, kdy matka několik let (v období roku 2000 - 2006) zanedbávala výchovu svého syna a nedocházelo k uspokojování základních potřeb.

Jedná se o případ, kdy matka, podezřelá IN, dlouhodobě zanedbávala svého nezletilého syna MN, což mělo za následek jeho nedostačivost jak po stránce vědomostní, tak po stránce motorické.

Věc byla oznámena, respektive podnět byl dán stranou Městského úřadu v Jablonci nad Nisou, který rodinu sledoval již delší dobu z důvodu umístění staršího sourozence poškozeného do ústavní výchovy.

Poškozený se narodil jako druhé dítě, matka je o 15 let mladší než otec.

Krátce po narození poškozeného se rodiče rozvedly a rozhodnutím okresního soudu byl poškozený svěřen do péče matky. Otec si našel novou družku, se kterou měl děti a matka si našla nového druha, se kterým již děti neměla. Rozsudkem bylo dále otci stanoveno výživné ve výši 500,-Kč.

Matka, podezřelá IN i její nový druh často užívali alkoholické nápoje a oba byly často v podnapilém stavu. Matka se v minulosti léčila na protialkoholní léčebně. V minulosti již byla rozsudkem Okresního soudu uznána vinnou ze spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže a odsouzena k trestu odnětí svobody v délce 6 měsíců, kdy výkon trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v délce 2 roky. Obývaly pronajatý byt velikosti 1+1.

Na výchovu a zabezpečení syna byly podávány opakované stížnosti z místa bydliště podezřelé. Stížnosti se týkaly převážně hluku a křiku a časté podnapilosti matky a jejího druha. Matce bylo stran pracovnic oddělení sociálně právní ochrany dětí opakovaně domlouváno, kdy ta přislíbila zlepšení, ale svoji podnapilost popírala. Uznávala ale, že její přítel je podnapilý často.

Do místa bydliště byla opakovaně volána hlídka Policie ČR. Při jednom z výjezdů byla matka i její druh silně v podnapilém stavu a v bydlišti se zdržovaly i další podnapilé osoby. Matka následně opět přislíbila nápravu a s druhem začala navštěvovat AT poradny.

Poškozený byl sledován i v rámci dodržování docházky. V dané době navštěvoval mateřskou školu. Pracovnicemi OSPOD bylo matce opakovaně zdůrazňována nutnost dodržení docházky, protože se jednalo o přípravu do prvního ročníku základní školy. Šetřením v mateřské škole bylo zjištěno, že poškozený docházku neplnil a při zápisu do prvního ročníku byla matka v podnapilém stavu.

Koncem roku 2005 se museli vystěhovat z pronajatého bytu. Poškozený se svoji matkou a druhem přespávali různě po známých a několik dní pobývali v azylovém domě Naděje. Zde opět zaznamenán matčin abusus alkoholu. Rodině zajištěno umístění do ubytovny pro matky s dětmi, kde poškozená získala smlouvu od února 2006 do srpna 2006. Z důvodu nedodržování řádu a časté podnapilosti matky i druha byla ubytovací smlouva v květnu 2006 ukončena.

Během této doby byla hlídka Policie ČR přivolána do centra města (vzhledem k závažnosti blíže nespecifikujeme), kde byla matka s druhem a poškozeným MN. Oba byly v podnapilém stavu a mělo dojít k fyzickému a verbálnímu napadení podezřelé. Poškozený byl umístěn na dětské oddělení nemocnice. Dle sdělení ošetřujícího lékaře působil poškozený podvyživeným dojmem a citově strádá. Dále uvedl, že se jedná o opakované návštěvy a péči matky označil jako hrubě nedostatečnou a nedoporučil návrat do rodiny.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem byl MN na základě žádosti o předběžné opatření umístěn do DDÚ v Liberci.

V předmětné věci byl kontaktován vlastní otec poškozenému. Ten uvedl, že není schopen se v současné době o svého syna starat. Nemá finanční prostředky, je evidován na Úřadu práce. Dále uvedl, že má pouze malý byt, ve kterém žije se svoji novou družkou a dalšími dětmi.

Podezřelá o syna umístěného v ústavu nejevila zájem. Během jedné návštěvy přišla v podnapilém stavu. Psycholožkou nebyl doporučen návrat poškozeného do nefunkční rodiny.

Ze zprávy ústavu vyplývá, že poškozený MN je zanedbaný po stránce vědomostní a po stránce hrubé i jemné motoriky. Má značné výkyvy ve výkonech, není sebevědomí, má strach z neúspěchu. V ústavu se z počátku choval agresivně, užíval vulgární výrazy, nechápal, že nesmí ostatní děti být. Jinak byl hodnocen jako dobrosrdečný. Při dobrém působení je schopen nápravy. Během pobytu doznalo jeho chování i výkony pozitivních změn.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem byla podána žádost o umístění poškozeného MN do ústavní výchovy.

V říjnu 2006 byla na podezřelou IN podána obžaloba pro podezření ze spáchání trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 171/1c tr. zákona.

3.4.4.3 Případ. 3 – Zneužívání

Třetím případem je případ třicetiletého ZH, který se v jednom případě v podnapilém stavu pokusil vykonat soulož na své dceři, nezletilé, sedmileté SH.

V tomto případě se vlastní otec dopustil pohlavního zneužívání své nezletilé dcery, která u něho byla po rozvodu na návštěvě. Dokonané souloži v tomto případě bylo naštěstí zabráněné (viz níže).

Podezřelý ZH se oženil v roce 1992. Společně se svoji manželkou DH měli dvě dcery. Jelikož po dobu manželství podezřelý pil, nepracoval, požádala jeho manželka o rozvod. Manželství bylo rozvedeno v roce 2002 a rozsudkem soudu byly obě děti svěřeny o péče matky. Otec, podezřelý ZH měl za povinnost platit matce výživné ve výši 2.000,-Kč a to dohromady na obě děti. Výživné však neplatil. O dcery se po rozvodu nestaral, nejevil o ně zájem. Později si však obě dcery, poškozenou SH a její sestru MH, brával dvakrát do roka k sobě. Jelikož si dcery matce nikdy na nic nestěžovali a podezřelý dcery vždy vrátil včas a řádně do rukou matky, neměla jejich matka nikdy důvod podezřelému dcery nesaradit.

Podezřelý pracoval v jednom z hotelů v horské oblasti Jizerských hor, kam si dívky bral. Starší dcera si tam našla kamarádku, takže matka ani proti tomuto nic nenamítala. V posledním případě si vzal podezřelý dcery do hotelu v době, kdy měl narozeniny.

Během večera, když šli spát, tak starší dceři oznámil, že budou spát s ním na pokoji. To starší dcera odmítla a ani poškozená nechtěla s otcem na pokoji spát. Obě chtěly spát na pokoji u své kamarádky. Podezřelý reagoval tak, že pokud u něho nebudou spát, tak pojedou okamžitě domů. Mladší dcera nakonec svolila tím, že bude u otce na pokoji spát. Když byla u otce na pokoji, přišla k ní její starší sestra a čekala, než poškozená usne. Otec byl v danou dobu mimo pokoj. Starší dcera po chvíli z pokoje odešla a šla do pokoje své kamarádky. Poškozená zůstala v pokoji sama. Po chvíli chtěla z pokoje odejít a chtěla jít za svou sestrou. Ve dveřích se však potkala s otcem. S otcem šla zpátky do pokoje a otec jí řekl, že „to“ budou dělat (výraz „to“ poškozená používala pro označení otcova jednání a vyskytuje se v celé spisové dokumentaci). Poškozená otci řekla, že „to“ dělat nechce, chtěl odejít za svou sestrou, bála se a brečela. Podezřelý se jí snažil přemlouvat a začal jí zastrašovat. Řekl jí, že k němu nebude moc chodit, že si bude brát jen sestru MH. Potom začal podezřelý plakat a

oslovoval jí „miláčku“. Poškozená byl u svého otce v posteli, na sobě měla spodní kalhotky a noční košili. Otec jí začal hladit po celém těle a přikázal poškozené, aby si noční košili vyhrnula ke krku. Potom jí sundal spodní kalhotky a tyto hodil na zem. Následně jí sundal i noční košili. Potom si na ní lehl a snažil se vsunout své přirození mezi nohy poškozené. Třel své přirození o její podbřišek a vnitřní stranu stehen. Následně přiložil přirození na přirození poškozené. Poškozená v danou dobu brečela. Při tomto jednání měli přes sebe přehozenou deku. Po chvíli někdo vešel do pokoje a deku z nich strhl a podezřelého shodil z postele. Poškozená utekla do pokoje za svojí sestrou.

Následně byla do místa přivolán a hlídka Policie ČR a podezřelý byl zadržen.

Ve věci bylo ze strany Policie ČR spolupracováno s oddělením sociálně právní ochrany dětí. Kurátorka tohoto oddělení hovořila s poškozenou jako první ještě před provedením výslechu. Během rozhovoru byla nezletilá zpočátku ostražitá a nechtěla o věci vypovídat. Byl proveden pokus o navázání kontaktu a vzbuzení důvěry. S poškozenou bylo nejprve hovořeno o její rodině, škole a zájmových činnostech. Postupně se poškozená uklidnila a začal spontánně sama vyprávět. Při rozhovoru sdělovala, že se stydí a že jí povídání o této věci není příjemné. S ohledem na svůj věk se brzy unavila a při vypravování přeskakovala situace v čase, sdělovala je dle toho, jak jí přicházely na mysl. Souhlasila s tím, že o celé věci bude vypovídat před vyšetřovatelem. Při popisování události, která se stala, používala poškozená výraz „to“. Na dotaz nebyla nezletilá schopna popsat význam pojmu „to“. Usmívala se a celým tělem se ošívala. Poškozená byla ihned po incidentu kurátkou odvezena k lékaři, kdy u lékaře odmítala poškozená s lékařem o věci mluvit. Z lékařské zprávy vyplývá, že nedošlo k průniku do pochvy poškozené. Hymen nebyl poškozen.

Při výslechu u vyšetřovatele poškozená událost popsala přesně tak, jak jí popsala při rozhovoru s kurátkou oddělení sociálně právní ochrany dětí. Před výslechem byly vyšetřovatelem do výslechové místnosti přineseny hračky, medvídek a loutku hurvínka. Přes tyto hračky byl s poškozenou navázán rozhovor, který spontánně přešel na předchozí události. Poškozená nejvíce jevila zájem o loutku hurvínka a naprosto klidně vyšetřovateli popsala předešlé události.

Mimo to uvedla, že jí otec nijak neosahával a nedával jí nic do pusy. Dále upřesnila, že mužskému přirození říkají „bimbas“.

Ve věci bylo hovořeno s matkou poškozené, která uvedla, že s manželem žili ve společném soužití po dobu deseti let. V roce 2002 požádala o rozvod, kdy důvodem rozvodu byl manželům abusus alkoholu a skutečnost, že nikde nepracoval. K činu svého bývalého manžela uvedla, že jí to překvapilo a šokovalo. Dcery si nikdy na otcovo chování nestěžovali, otec se k nim nechoval vulgárně ani hrubě. O dcery se však příliš nezajímal, nestaral se o ně a neplatil ani soudem určené alimenty. O dcery začal jevit zájem až několik let po rozvodu a to si je začal brát převážně tak dvakrát do roka. V případě, že si dcery vzal k sobě do péče, tak je v dohodnutém termínu zase vrátil a dcery byly po návratu domů v pořádku. K chování podezřelého uvedla, že manžel ve stavu opilosti býval značně agresivní, ale sexuálního kontaktu se v opilosti nedožadoval.

Z přítomnosti obhájce a kurátorky oddělení sociálně právní ochrany dětí byla vyslechnuta sestra poškozené SH, nezletilá MH. Ta uvedla, že si je otec k době vzal, protože měl narozeniny a chtěl je na něco pozvat. Jel s nimi do nějakého hotelu, kde jim koupil večeři, colu a nějaké zmrzliny. Sám vypil několik piv. Potom chtěl, aby s ním spali u něho na pokoji, což odmítly. Nakonec s ním na pokoji spala mladší sestra. Ona sama šla spát ke své kamarádce. Ráno se probudila a byla tam nějaká paní, která je odvezla pryč a sestru odvezla k lékaři. Dále uvedla, že se k nim otec většinou choval dobře, pouze když neposlouchaly, tak byl zlý.

Ve věci byla vyžádána zpráva ze školy, kterou poškozená navštěvovala. Ze zprávy vyplývá, že poškozená navštěvuje Speciální školu, kterou navštěvovala již jako předškolák a nultém ročníku pro děti ze sociálně slabých rodin. Školu poškozená navštěvuje pravidelně s minimální absencí, případná absence je matkou vždy řádně omluvena. Naopak vyučující musela matku písemně žádat o to, aby dceru nechala doma, protože jí nebylo dobře a byla silně nachlazená. V učení je poškozená velmi slabá, ale snaží se, vyšší ročníky však budou nad její možnosti. Domácí úkoly nosí řádně a včas vypracované. Horší je otázka hygieny, opakovaně chodila do školy špinavá a oblečení neodpovídalo počasí. Spolupráce s matkou byla dobrá, matka se dostavovala na výzvy učitelky. Na výtku přislíbila nápravu, ale jednalo se většinou o krátkodobé zlepšení a postupem času bylo vše při starém.

Nemá ráda svojí sestru, říká o ní, že jí trápí a že jí rozbíjí hračky. Velice nepěkně mluví o příteli své matky, nemá ho ráda a bojí se ho. Prý jí hodně bije.

Na základě zjištěných skutečností bylo podezřelému vyšetřovatelem sděleno obvinění pro trestný čin pohlavního zneužívání.

Ze znaleckého posudku na poškozenou vyplývá, že intelekt poškozené dosahuje podprůměrných hodnot a pokud jde o schopnost reprodukce prožitků, není tato žádným způsobem narušena a u nezletilé nebyly zjištěny zvýšené sklony ke konfabulacím či lhaní. Během vyšetřování vypravovala to, co skutečně prožila.

U podezřelého byly zjištěny sklony k agresivitě a abusus alkoholu, v jehož důsledku se agresivita stupňuje. Při svém jednání měl však plně zachovány ovládací a rozpoznávací schopnosti.

3.4.4.4 Případ 4. – Zanedbávání a týrání

Poslední případem je případ zanedbávání a ohrožování mravní výchovy a týrání, kterého se dlouhodobě, po dobu několika let, dopouštěla vlastní matka na své nezletilé dceři.

K uvedenému jednání docházelo již od doby narození poškozené a trvalo celkem 11 let až do doby umístění poškozené do péče Dětského diagnostického ústavu a následnému uložení Ústavní výchovy.

Případ byl autorem práce sledován poslední tři roky, kdy jednání podezřelé matky bylo nejintenzivnější a autor práce proti jednání podezřelé opakovaně jako příslušník Policie ČR zasahoval.

Poškozená se dostala do evidence oddělení sociálně právní ochrany dětí jako roční prvorozené dítě podezřelé matky. Podnět k provádění šetření u podezřelé dala Policie ČR, která jako první podala zprávu o nepřípustném chování podezřelé.

Matka se v době, kdy byl poškozené jeden rok, v restauračním zařízení přivedla do stavu silné opilosti. V restauračním zařízení měla s sebou svoji dceru. V restauraci ve stavu silné opilosti budila veřejné pohoršení a vykřikovala, že ten, kdo bude její dceru chtít, tak tomu ji dá. Následně byla na místo přivolána hlídka Policie ČR a matka byla převezena do protialkoholní záchytné stanice. Poškozená byla následně umístěna do Kojeneckého stavu. Při umístění do ústavu byl zdravotní stav dítěte dobrý, bylo dobře živěné, páchlo kouřem. Den na to si matka pro dceru do Kojeneckého ústavu přišla znovu v podnapilém stavu.

Jelikož se v danou dobu jednalo o prvotní případ špatného zacházení ze strany matky, byla věc projednána před komisí péče o rodinu a děti. Zde matka přislíbila nápravu a matce bylo uděleno napomenutí.

Matka byla následně sledována pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí. Z vyžadovaných zpráv z mateřské a základní školy vyplývalo, že poškozená chodí do školy pravidelně, docházka je v pořádku a případnou absenci matka řádně omluví. Školní pomůcky a úkoly má v pořádku a do školy chodí vždy čistě oblečená. Ve výuce dosahuje průměrných výsledků.

Ke zhoršení situace došlo v devíti letech věku poškozené. Pracovnice oddělení sociálně právní ochrany dětí provedla v domácnosti podezřelou kontrolu. Kontrolou bylo zjištěno, že domácnost nemá hrubé nedostatky a o dítě je postaráno v rámci možností. Matka však byla zastižena v podnapilém stavu a při veškerých kontrolách se v bytě nacházely další osoby, které byly rovněž v podnapilém stavu. Dále bylo zjištěno, že matka má konflikty s obyvateli domu, protože matka ve stavu opilosti budí veřejné pohoršení.

Kurátorka doporučila nařízení soudního dohledu nad výchovou poškozené jako první nutný krok k možné nápravě.

Krátce na to zasahovala proti podezřelé hlídka Policie ČR, která byla v restauračním zařízení se svoji nezletilou dcerou. Podezřelá byla v podnapilém stavu a verbálně a fyzicky napadala hosty restaurace a poté i svoji nezletilou dceru. Nezletilá byla převezena k lékařskému vyšetření, kdy lékařka konstatovala, že dítě působí podvyživeným dojmem a že jsou na těle dítěte patrné pohmožděny staršího data. Z tohoto důvodu bylo provedeno šetření ve škole, kdy třídní učitelka konstatovala, že i ona si v minulosti všimla pohmožděnin na těle dítěte. S třídní učitelkou bylo domluveno, že v případě zjištění dalších pohmožděnin a podezření na týrání o věci informuje Policii ČR a OSPOD.

Na obvodní oddělení Policie ČR se dostavila sama nezletilá, která uvedla, že maminka je doma již asi týden neustále v podnapilém stavu a že leží v kuchyni na podlaze a nemůže vstát. O věci bylo vyrozuměno pracoviště oddělení sociálně právní ochrany dětí a odpovědný pracovník na úseku mládeže Služky kriminální policie a vyšetřování.

Provedeným pohovorem s nezletilou bylo zjištěno, že matka v poslední době neustále pije alkohol a doma jsou pořád cizí lidé. Matka je neustále opilá a to tak, že nemůže ani mluvit. Když se probudí, shání se jen po penězích na víno a verbálně a fyzicky nezletilou

dceru napadá. Nezletilá uvedla případ, že byla na půdě domu sundat suché prádlo. Matka se probudila, začala na ni křičet a potom ji shodila ze schodů, kdy jí zezadu prudce strčila a nezletilá sjela dolů. Přitom se zranila na noze a zranění jí stále bolí. Dále při pohovoru uvedla, že má často velký hlad, protože matka nevaří. Naposledy měl asi před týdnem guláš, který matka uvařila. V den pohovoru uvedla, že měla jen jablko a limonádu s pomerančem. Den před tím měla jen rybičky v oleji s cibulí a máslem, z čehož udělala pomazánku a jedla jí samotnou, protože doma nebylo pečivo. Dále se přiznala k tomu, že matce vzala nějaké peníze aby si mohl koupit něco k jídlu. Na to matka přišla a zmlátila jí. Matka jí „profackuje“ vždycky když s probudí a doma není víno.

Nezletilá byla rovněž opakovaně přítomna pohlavnímu styku mezi svou matkou a jejím občasným druhem. Matka nutila nezletilou být pohlavnímu styku přítomna.

Matka byla následně obžalována a odsouzena za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže a byla odsouzena k trestu odnětí svobody v délce 6 měsíců, kdy trest byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let.

Nezletilá byla umístěna do Dětského diagnostického ústavu a následně byla uložena ústavní výchova a nezletilá je v současné době v Dětském domově.

Z psychologického vyšetření nezletilé vyplývá, že je emočně labilní, vnitřně nejistá a úzkostná. Má zkušenost s hostilitou, sama hostilně nejedná. Je lehce ovlivnitelná až zneužitelná, infantilní. Intelekt je při dolním okraji podprůměru.

3.4.4.5 Vyhodnocení ilustrativních případů

Výše jsme popsali čtyři ilustrativní případy. Jsou to případy dle skutečných událostí a každý z jednotlivých případů lze označit jako tragický. Autor práce volí záměrně toto slovo, protože odborné veřejnosti není nutné následky těchto jednání na jejich oběti vysvětlovat.

Z pochopitelných důvodů se v ilustrativních případech nevyskytují jména ani žádná data a i některé údaje jsou zkreslené, což práci nijak nesnižuje, protože fakta případu jsou nezměněna.

Původně měl autor práce v úmyslu konstruovat tuto část práce tak, že na každou jednotlivou formu poškozování dítěte uvede jeden samostatný ilustrativní případ z praxe. Tedy, že vypracuje případ zvlášť na týrání, zvlášť na zneužívání a rovněž tak i na zanedbávání.

Studiem dokumentů, na kterých se autor práce nějakým způsobem podílel však bylo zjištěno, že vyhraněná forma poškozování je pouze ve dvou případech (případ č. 2 a č. 3) a v ostatních dostupných dokumentech se různé formy poškozování dítěte prolínají. Nicméně ve výše uvedených případech se všechny formy poškozování, které odborně shrnujeme pod pojmem syndrom CAN vyskytují.

K potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů lze uvést, že ve dvou případech byla věc oznámena institucionalizovaně. V jednom případě (případ č. 2) byla věc oznámena oddělením sociálně právní ochrany dětí a v druhém případě (případ č. 4) byla věc oznámena, respektive zjištěna Policií ČR. V podstatě i v případě č. 3 byla hlavním aktérem Policie ČR, i když zde se jednalo o jednorázovou událost, nikoli jako v ostatních případech o dlouhodobé poškozování. Pouze v případě č. 1 byla věc oznámena členem rodiny, to vlastním otcem. Situace je o to horší, že krom případu č. 3 museli příbuzní a lidé žijící v okolí mít tušení, že není něco v pořádku. Z jejich strany však nebylo nijak reagováno a poškozeným dětem nikdo z okolí nepomohl, ačkoli to bylo v jejich možnostech. Bylo li na policii něco oznámeno, tak pouze nějaké veřejné pohoršení nebo rušení nočního klidu. **Předpoklad č. 2** jsme tedy zkoumáním **potvrdili**.

Všechny čtyři případy byly spáchány v rámci rodiny dítěte. Mimo případ č. 3 bylo jednání dlouhodobé a poškozené děti „vysílaly“ několik signálů o tom, že není vše v pořádku. Přesto našli pomoc až po delší době. **Předpoklad č. 1**, tedy že poškozování dítěte je převážně intrafamiliární **jsme zkoumáním potvrdili**.

4. Závěr

V této práci jsme se snažili rozebrat problematiku poškozování dětí, které odborně označujeme pod termínem syndrom CAN. Různé formy násilí na dětech jsou staré jako lidstvo samo. Děti byly zneužívány k různým pracem, bývaly obětovány různým božstvům během náboženských obřadů, nějakým způsobem postižené děti byly zabíjeny. Ve starém Římě byly údajně vzácným návštěvám nabízeni mladí chlapci.

Pravděpodobně se nikdy nepodaří tento jev vymýtit, ale je potěšující, že již delší dobu je tato problematika vnímána a považována na skutečně závažnou a na všech možných úrovních se této problematice věnuje zasloužená pozornost. Díky všemožným státním i nestátním organizacím se čím dál více dětí podaří před touto hrůzou uchránit.

Autor této práce z vlastního hlediska může s potěšením konstatovat, že v poslední době i u Policie probíhají všemožné semináře a školení, kde jsou policisté s touto problematikou seznamováni. Je třeba si uvědomit, že v mnoha případech jsou policisté prvními, kdo s násilím nebo jiným takovýmto jednáním přicházejí do kontaktu a že problematiku zásahu v takovýchto případech je naprosto odlišná a nesrovnatelná s jinými. Mimo to se prohlubuje i spolupráce s dalšími zainteresovanými institucemi, převážně pak odděleními sociálně právní ochrany dětí.

Veřejnost je s touto problematikou seznamována v médiích a existuje celá řada odborné literatury, jak tuzemské, tak přeložené zahraniční literatury.

Jakákoli forma osvěty a prezentace, bude li vedena odborníky, by měla být přínosem a postiženým dětem pomáhat. Tato problematika si skutečně pozornost zaslouží a veškerá snaha, byť by vedla k záchraně jednoho dítěte stojí za to.

Autor práce si během jejího vypracování podstatným způsobem rozšířil znalosti na toto téma, i když stále platí „čím více se učím, tím méně toho vím“.

V práci jsme se snažili pojednat o historii syndromu CAN a podrobně popsat a rozebrat její formy. Zaměřili jsme se i na osoby, které jsou pro danou problematiku rizikový, a to jako pachatelé nebo jako potencionální oběti. Pojednali jsme o osobě pachatele, důvodech, příčinách a následcích tohoto chování. Vzhledem k profesi autora jsme se důkladně

zaměřili na vymezení právního rámce a jednotlivé paragrafy tuto problematiku postihující jsme blíže rozebrali. Práce obsahuje i metodiku vyšetřování a výslechu dětí se syndromem CAN.

V praktické části jsme se zaměřili na poslední dva sledované roky. Ty jsme statisticky zhodnotily a porovnali jednotlivé zjištěné a sledované údaje. Práce byla dále doplněna různými případy z policejní praxe, které měli jak podpořit nebo vyvrátit stanovené předpoklady, tak práci více přiblížit praxi.

Vypracování práce bylo pro jejího autora jednoznačným přínosem a podnětem pro to, aby se této problematice nadále věnoval.

5. Seznam použitých zdrojů

- ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha : Portál, 2004, s. 266. ISBN 80-7178-931-3
- DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., a kolektiv. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 248. ISBN 80-7169-192-5
- FROMM, E. *Anatomie lidské destruktivity*. 1. vyd. Praha 1997: Nakladatelství Lidové noviny, s. 520. ISBN 80-7106-232-4
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 774. ISBN 80-7178-303-X
- CHMELÍK J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vyd. upr. a rozš. Praha: Ministerstvo vnitra ČR – odbor personální práce a vzdělávání 1998, s. 122
- JELÍNEK J. a kolektiv. *Trestní zákon a trestní řád*. 21. vyd. Praha: Linde 2004, s. 1009. ISBN 80-7201-496-X
- MATOUŠEK, O. a kolektiv. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 351. ISBN 80-7367-002-X
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 287. ISBN 80-7178-549-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, s. 870. ISBN 80-7178-802-3.
- ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*, 1. vyd. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2003, s. 84. ISBN 80-7083-697-0

6. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Formulář orgánu sociálně právní ochrany dětí o evidenci dětí se syndromem „CAN“ – (viz text strana 14)

Příloha č. 2 – Seznam otázek pro policisty vyšetřující domácí násilí – (viz text strana 34)

Příloha č. 3 – Formulář o ústním vykázání násilné osoby – (viz text strana 34)